

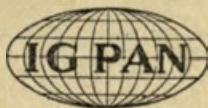
INSTYTUT GEOGRAFII
ZAKŁAD HISTORII NAUKI I TECHNIKI
BIBLIOTEKA KÓRNICKA
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
I BIBLIOTEKA GŁÓWNA
UNIwersytetu IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

KATALOG

RĘKOPISÓW GEOGRAFICZNYCH
W ZBIORACH POZNANIA I KÓRNICKA

opracowali

Urszula Puckalanka i Zbigniew Rzepa

WARSZAWA – WROCŁAW 1972

Katalog rękopisów geograficznych

INSTYTUT GEOGRAFII POLSKIEJ AKADEMII NAUK

Dokumentacja Geograficzna Nr 1

K A T A Ł O G
RĘKOPISÓW GEOGRAFICZNYCH
W ZBIORACH POLSKICH

pod redakcją

Bolesława Olszewicza

Zeszyt 2

W A R S Z A W A 1972

<http://rcin.org.pl>

INSTITUT GEOGRAFII
ZAKŁAD HISTORII NAUKI I TECHNIKI
BIBLIOTEKA KÓRNICKA
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
I BIBLIOTEKA GŁÓWNA
UNIwersytetu IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

KATALOG

RĘKOPISÓW GEOGRAFICZNYCH
W ZBIORACH POZNANIA I KÓRNICKA

opracowali

Urszula Puckalanka i Zbigniew Rzepa

WARSZAWA – WROCŁAW 1972

<http://rcin.org.pl>

KOMITET REDAKCYJNY

Redaktor Naczelny:	T. Lijewski
Z-ca Red. Naczelnego:	T. Szczęsna
Sekretarz Redakcji:	B. Rogalewska
Członkowie Redakcji:	L. Zawadzki, A. Żeromski

Redaktor techniczny: W. Spryszyńska

Adres Redakcji: Instytut Geografii PAN, Warszawa,
Krakowskie Przedmieście 30

Warszawska Drukarnia Naukowa, Śniadeckich 8
Zam. 112/72. Obj. ark. wyd. 4,5, ark. druk 4,75. A-84

<http://rcin.org.pl>

INSTITUT DE GÉOGRAPHIE
ET L'INSTITUT D'HISTOIRE DE LA SCIENCE ET DE
LA TECHNIQUE DE L'ACADEMIE POLONAISE
DES SCIENCES

CATALOGUE

DES MANUSCRITS GÉOGRAPHIQUES
DANS LES COLLECTIONS POLONAISES

sous la direction de

Bolesław Olszewicz

Fascicule 2

Catalogue des manuscrits géographiques
dans les bibliothèques de Poznań et de Kórnik

par

Urszula Puckalanka et Zbigniew Rzepa

VARSOVIE — WROCLAW 1972

<http://rcin.org.pl>

SKRÓTY
(Abréviations)

Kórnik	Biblioteka Kórnicka PAN
PTPN	Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk
Racz.	Miejska Biblioteka Publiczna im. E. Raczyńskiego w Poznaniu
Uniw.	Biblioteka Główna Uniwersytetu im. Adama Mickie- wicza w Poznaniu
WAP	Archiwum Państwowe m. Poznania i Województwa Poznańskiego

PRZEDMOWA

Drugi zeszyt *Katalogu rękopisów geograficznych w zbiorach polskich* zestawia i opisuje geographica przechowywane w Archiwum Państwowym m. Poznania i Województwa Poznańskiego oraz w bibliotekach naukowych Poznania i w Bibliotece Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk.

W przedmowie do pierwszego zeszytu podane zostały szczegółowe wiadomości o pracy nad tym katalogiem i uzasadniona została jego potrzeba nie tylko dla historyków geografii, lecz także dla geografów, historyków i innych specjalistów. Podjęte w r. 1965 przez Instytut Geografii PAN wydawnictwo, które zlecone zostało jego Pracowni Historii Geografii i Kartografii we Wrocławiu, oddało już pewne usługi przez zwrócenie uwagi na niektóre rękopisy godne uwagi, na ich opracowanie, a nawet opublikowanie, jak np. przygotowana już do druku monografia górali tatrzańskich z Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. W r. 1969 wspomniana Pracownia i zgromadzone przez nią materiały przeszły wprawdzie do Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN, wydawnictwo pozostało jednak w gestii Instytutu Geografii.

Pracownia kontynuuje prace nad katalogiem rękopisów w innych zbiorach polskich. Najbliższy zeszyt obejmuje opisy cennych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej.

Układ opisów w katalogu niewiele odbiega od norm powszechnie u nas przyjętych¹. Różnice są formalne, wynikające

¹Wytyczne opracowania rękopisów w bibliotekach polskich, Warszawa 1955.

ze specjalnego i selekcyjnego charakteru naszego wydawnictwa. Ma ono ułatwić odszukanie niezbędnych, najużyteczniejszych materiałów do prac naukowych. Stąd, przy nader zwięzłym opisie zewnętrznym poszczególnych rękopisów, bogatsza niż zazwyczaj jest analiza ich treści, stąd dążność do zaznaczenia możliwie wyczerpujących powiązań bibliograficznych oraz do rozbudowy indeksu. W katalogu opisywane są wyłącznie rękopisy o treści geograficznej, z uwzględnieniem wszakże pewnych pozycji z dziedzin pokrewnych, np. etnografii lub geologii, a także krajoznawstwa, przede wszystkim zaś dawnego podróźopisarstwa, mimo turystycznego częstokroć charakteru samych wędrówek.

Poszczególne pozycje katalogu uszeregowane są w porządku chronologicznym, w pracy związanej z dziejami nauki najwłaściwszym. Pozycje te nie zawsze odpowiadają jednostkom inwentarzowym (sygnaturom), niekiedy np. przy rękopisach wielotomowych jedną pozycją objętych jest kilka takich jednostek, czasem znów pozycja naszego katalogu stanowi tylko część (geograficzną) jakiegoś rękopiśmiennego zespołu.

Opis zewnętrzny każdej pozycji zostaje podany w następującej kolejności:

- 1) na marginesie z lewej strony numer porządkowy,
- 2) obok, tłustym drukiem imię i nazwisko autora lub autorów (jeśli to nie praca anonimowa, urzędowa, zbiorowa itd.) oraz krótkie określenie treści rękopisu (lub jego geograficznej części), a to dla szybkiej orientacji korzystających z katalogu,
- 3) w następnym wierszu w odpowiednich skrótach: (a) ścisła lub przybliżona data napisania rękopisu², (b) jego język, (c) format (według powszechnie znanej klasyfikacji bibliotecznej), (d) objętość, (e) skrócona nazwa

² Kopie późniejsze figurują zatem pod datą sporządzania kopii, a nie pod datą powstania oryginału.

zbioru i sygnatura obiektu oraz — o ile dany rękopis został sfilmowany w Bibliotece Narodowej w Warszawie (f) numer tego mikrofilmu (Mikr...), co daje możliwość korzystania z danego rękopisu poza miejscem przechowywania drogą wypożyczenia lub kupna mikrofilmu. O ile w pozycji opisana jest tylko geograficzna część rękopiśmiennego zespołu, dane pod (a) i (b) dotyczą tylko tej geograficznej części.

Dalej następuje opis zawartości rękopisu albo geograficznej (lub geograficznych) części danego rękopiśmiennego zespołu. Otwiera go oryginalny tytuł pracy, a w braku tegoż ogólna charakterystyka jego treści. Obszerność opisu zależna jest od potrzeby i od znaczenia rękopisu. Tutaj mieszczą się także notatki bibliograficzne, a częstokroć i biograficzne. Oryginalny tytuł pracy i wszelkie wyciągi i cytaty z rękopisu umieszczone są w cudzysłowie.

Korzystanie z katalogu stara się ułatwić konkordancja sygnatur poszczególnych bibliotek z pozycjami katalogu, a także indeks krzyżowy, zespalający w jednym alfabecie nazwiska osób, nazwy geograficzne oraz ważniejsze dziedziny i zagadnienia.

Na końcu pracy niniejszej umieszczone zostały uzupełnienia i sprostowania do zeszytu pierwszego i do jego indeksu.

*

Zeszyt drugi poświęcony jest rękopisom geograficznym znajdującym się w jednym archiwum i w czterech bibliotekach. Mimo wielkich strat poniesionych przez zbiory poznańskie podczas okupacji hitlerowskiej, w szczególności wskutek utraty większości rękopisów Biblioteki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, rękopiśmienne geographica poznańskie przez nas tu zestawione liczą 80 pozycji.

Według miejsca przechowywania i wieku powstania dzielą się one jak następuje:

	Wiek						
	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX	Ogółem
Biblioteka Kórnicka PAN	1	2	8	9	18	—	38
Biblioteka E. Raczyń- skiego	—	—	2	6	11	6	25
Biblioteka Pozn. Tow. Przyj. Nauk	—	—	1	5	3	—	9
Bibl. Główna Uniw. im. A. Mickiewicza	2	—	2	1	1	—	6
Archiwum m. Pozna- nia i Woj. Poznań- skiego	—	—	—	—	—	2	2
Ogółem	3	2	13	21	33	8	80

Najwięcej rękopisów w zbiorach poznańskich pochodzi z XIX stulecia, nieco mniej z XVIII. Według języków najwięcej jest polskich 44 i łacińskich 17, francuskich jest — 9, włoskich — 7 i jeden tylko niemiecki. Dwa manuskrypty zawierają teksty w różnych językach.

Zbiory poznańskie zawierają wiele cennych rękopisów geograficznych. Pomędzy innymi są tu prace geograficzne znanego filozofa J. M. Hoene Wrońskiego, drobne prace oraz materiały do wykładów geografii na Uniwersytecie Jagiellońskim Wincentego Pola, a wreszcie z czasów nowszych ułamki korespondencji naukowej Stanisława Pawłowskiego i manuskrypty prac i materiałów (także z dziedziny toponymii) ks. Stanisława Kozierowskiego. Wśród dzieł geograficznych są dwa rękopisy XV w., z których jeden zawiera najstarszą znaną nam polską mapę świata i jeden rękopis z XVII w. kameduły dra Michała Fryczowskiego. Na uwagę zasługują również niekompletne, nie opublikowane tłumaczenia dzieł Aleksandra Humboldta: *Kosmosu* i *Obrazów natury*. Reprezentowane jest tu także piśmiennictwo kartograficzne przez prace dwóch naszych wojskowych XIX w.: gen. Klemensa Kołaczekowskiego i por. Teofila Żebrawskiego. Spośród prac związanych z nauką szkol-

ną geografii wybija się „Kajet geograficzny” Juliusza Słowackiego. Wśród dawnych opisów Polski przeważają odpisy i tłumaczenia relacji nuncjuszów.

Także w zbiorach poznańskich wśród manuskryptów jest sporo dzieł i zapisków podróżniczych. Pierwsze wśród nich miejsce zajmuje niewątpliwie odpis łacińskiego tłumaczenia relacji Marka Polo z drugiej ćwierci XV wieku. Z dawnych polskich prac z tej dziedziny na szczególną uwagę zasługują: wczesny odpis polskiego tekstu peregrynacji M. K. Radziwiłła do Ziemi Świętej, relacje z podróży po Europie Teodora Billewicza z XVII w. oraz opisy podróży po Indiach Maksymiliana Wiklińskiego z wieku XVIII. Wśród relacji podróżniczych znajdują się opisy wędrówek po Europie, po Anglii, Czechach, Niemczech, Szwajcarii i Włoszech. Z dalszych, pozaeuropejskich krajów są tu opisy odwiedzin Egiptu, Nubii, Kaukazu i Syberii. Jest też kilka tłumaczeń dzieł podróżniczych: pierwszego polskiego opisu Ziemi Świętej Anzelma Polaka, znanego opisu Turcji Ricauta z XVII w., a z wieku XIX interesujący opis wędrówek po Kalifornii. Z nowszych czasów datuje tłumaczenie odczytu wybitnego poety rosyjskiego Konstantego Balmonta o podróży do Oceanii.

Podobnie jak w pracy nad poprzednim zeszytem i tu starałem się pozyskać współpracownika spośród miejscowych bibliotekarzy. Rola ta przypadła w Poznaniu p. mgr Urszuli Puckalance, kierownicze Działu Kartograficznego Biblioteki Głównej Uniwersytetu. A. Mickiewicza, która doskonale wypełniła zleczone jej zadanie opisanie i zbadania rękopisów geograficznych w zbiorach poznańskich. Drugi autor niniejszego zeszytu — dr Zbigniew Rzepa, adiunkt Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN, już jako współautor pierwszego zeszytu wykazał swą sumienność i dokładność, zalety, dzięki którym i obecnie, przy skromnej pomocy redaktora, ostatecznie przygotował zeszyt do druku, jak również uzupełnił zeszyt 1 i sporządził indeks.

Pragnąłbym w końcu serdecznie podziękować tym wszystkim, którzy służąc radą i pomocą umożliwili wydanie 2 ze-

szytu wydawnictwa, a więc dyrektorowi Instytutu Geografii PAN prof. dr Stanisławowi Leszczykiemu, dyrektorowi Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN prof. Bogdanowi Suchodolskiemu oraz Dyrekcjom i kierownikom działów rękopisów opisanych zbiorów, a w szczególności Dyrekcjom Biblioteki Kórnickiej PAN oraz Biblioteki Głównej Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, które użyczyły szczególnego poparcia wydawnictwu. Gorąco dziękuję p. doc. Henrykowi Kowalewiczowi, kierownikowi Działu Rękopisów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Poznańskiego, który był nieocenionym doradcą i opiekunem wydawnictwa na terenie Poznania.

Nie wątpię, że trud nasz nie był daremny, że i ten zeszyt przyniesie korzyści naszej nauce i podobnie jak poprzedni spotka się z życzliwym przyjęciem.

Bolesław Olszewicz

1. **Marco Polo: „Opisanie świata”**

2 ćwierć XV w., łac., f^o, Kórnik 131.

W liczącym 53 karty kodeksie, na k. 1—43 znajduje się: [Marco Polo: De conditionibus et consuetudinibus orientalium regionum]. Opis podróży i pobytu weneccjanina Marco Polo w Chinach w latach 1271—1295. Rękopis opisany w: Jerzy Zathey, *Katalog rękopisów średniowiecznych Biblioteki Kórnickiej*, Wrocław 1963, poz. 131, s. 325—327. Jest to jedna z przeszło pięćdziesięciu znanych w świecie kopii sporządzonych do końca XV w. z powstałego w pocz. XIV w. najbardziej powszechnego, łacińskiego tekstu dominikanina bolońskiego Franciszka Pipina. W Polsce odpisy oparte na tekście Pipina znajdują się ponadto w Bibliotece Jagiellońskiej i w Bibliotece Czartoryskich w Krakowie. Natomiast dwa egzemplarze odpisu: z Biblioteki Narodowej w Warszawie i z Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, zaginęły w ostatniej wojnie. Zob. B. Olszewicz, *Stosunki naukowe polsko-chińskie w przeszłości*, Nauka polska 1, 1953, przypis 4 na s. 96. Pierwsze polskie wydanie dzieła ukazało się dopiero niedawno: Marco Polo, *Opisanie świata*. Z oryginału starofrancuskiego z uwzględnieniem redakcji starowłoskich i łacińskich. Przełożyła Anna Ludwika Czerny. Wstępem i przypisami opatrzył Marian Lewicki, Warszawa 1954.

2. **Opis świata**

ok. poł. XV w., łac., 4°, Uniw. 1741.

„Descriptio sive mappa mundi”. W kodeksie zawierają-

cym dzieła z zakresu teologii, na k. 48—80 znajduje się tekst geograficzny, zatytułowany: „Incipit liber de descriptione mundi sive mappa mundi in hec verba”. Część 1 (k. 49—67) zawiera geografie ogólną oraz współczesne i historyczne opisy krajów znanego wówczas świata, a w zakończeniu (k. 61—67) astronomię. Część 2 (k. 67—80) obejmuje zarys chronologii.

3. **Traktat o wiatrach**

1478 r., łac., 8°, Uniw. 1746.

W kodeksie zawierającym szereg drobniejszych dzieł i traktatów teologicznych oraz niewielkich tekstów i zapisek przyrodniczych, na k. 181—183 znajduje się traktat o wiatrach, bez tytułu, zaczynający się od słów: „Dicit etiam Aristoteles, quod sol est causa generationis et cessationis ventorum...”, wraz z narysowaną na k. 181 różą wiatrów. Tamże na k. 124 mapa świata OT (opisana przez U. Puckalankę, *Nieznana mapka świata w polskim rękopisie XV wieku*, *Studia i materiały z dziejów nauki polskiej*, Seria C, zeszyt 13, Warszawa 1968, s. 3—10). Manuskrypt pisany ręką Jakuba z Kłwalewic.

4. **Mikołaj Krzysztof Radziwiłł: Peregrynacja do Ziemi Świętej**

po r. 1595, pol., f°, 99 k., Kórnik 299.

W rękopisie brak początku. Tekst zaczyna się od pobytu autora w Wenecji, skąd drogą morską wyruszył w podróż. Na pierwszej karcie napisano ręką z XIX w.: „Ten rękopism pochodzi z Nieświerza [!]. Są powody do mniemania, że to oryginalny opis peregrynacji do Jerozolimy Sierotki Radziwiłła”. Peregrynacja była wielokrotnie wydawana drukiem: w tłumaczeniu łacińskim Tomasza Tretera (pierwsze wydanie w r. 1601); przekład łaciński Tretera został znów przełożony na język polski przez Andrzeja Wargockiego (pierwsze wydanie w r. 1607); niemiecki przekład z łaciny ukazał się w r. 1603; ponadto

były przekłady na języki: rosyjski i cerkiewnosłowiański. Tekst oryginału polskiego wydał J. Czubek w r. 1925, a następnie L. Kukulski w r. 1962, w oparciu o rękopis Biblioteki Zamoyskich (dziś w Bibliotece Narodowej). Zob.: *Bibliografia polska* Estreichera, t. 26, Kraków 1915, s. 88—91, *Nowy Korbut*, t. 3, Warszawa 1965, s. 153—155 oraz *Antologia pamiątek polskich XVI wieku* pod red. R. Pollaka, Wrocław 1966, s. 30—102, gdzie znajduje się istotna wiadomość (s. 31), że egzemplarz kórnicki zawiera opis Morza Martwego, czego nie ma w rękopisie Zamoyskich.

5. **Girolamo Lippomano: Relacja z Polski**

kon. XVI w., włoski, f^o, 26 k., Kórnik 276.

„Rellatione domini Hiero[nimi] Lipomanno etc. del regno di Polonia”. Jedna z wielu w kraju kopii relacji z r. 1575, zawierającej opis ówczesnej Polski przez posła Rzeczypospolitej Weneckiej. Tłumaczenie polskie relacji drukowane w dziele E. Rykaczewskiego: *Relacje nuncjusów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690*, Paryż 1864, t. 1, s. 238—287. Zob. też L. Finkel, *Bibliografia historii polskiej*, t. 1, poz. 3116. Inne kopie opisane pod poz. 41 i 51 niniejszego zeszytu oraz w zeszycie 1 *Katalogu rękopisów geograficznych*, Warszawa 1965, poz. 4, 5, 55, 58 i 59.

6. **Michał Frycowski: Komentarze do Geografii Ptolemeusza i inne prace**

1606—1608 r., łac., 4°, 177 k., Kórnik 697—701.

Rękopis, pochodzący ze zbioru Teofila Żebrawskiego, w całości napisany przez Michała Frycowskiego. Na k. 1—131 zawiera kilka prac o tematyce fizycznej, astronomicznej i matematycznej, m.in.: k. 1—72 „In libros physicorum Aristotelis octo, annotationes. Autore Venerabili Dni Mgri Gabriele Joannicio, professore SRM artium, philosophiae ac medicinae doctore... A. Dni 1606. Ab auditore D. Michaele Fryczowski, Cracoviensi art. et phil.

baccalaur. scripta”; k. 73—86 „In Sphaeram Johannis de Sacro Bosco brevis commentarius, scriptus per Michaelem Friczowski, studiosum Cracoviensem, anno Domini 1607...”; k. 98—105 „In geometriae practicae principia. Notae scripta [!] sub V. D. M. Alberto Milej Rokitnense. Anno Domini 1608..., Michael Fryczowski, artium et philosophiae baccalaureus scripsit”. — Na ostatnich kartach 131v—177 znajdują się komentarze do Geografii Ptolemeusza pt.: „Cosmographiae Ptolomaei explicatio auscultata sub V. D. Magistro artium Alberto Milej Rokitnense collega minore anno Domini 1607, a Michaele Fryczowski, artium et philosophiae baccalaureo”. Tekst nie posiada początku. Księga I, od kon. rozdziału IV do XXIV, znajduje się na k. 132—135, księga II na k. 135—146, księga III na k. 146—150, księga IV na k. 150—158, księgi V—VII na k. 158—177, księga VIII na k. 177. Na k. 145 znajdują się wzmianki dotyczące Polski, na k. 148—149 zwięzłe „Poloniae descriptio”, zaś na k. 150 „Lithuania et pars Russiae”. Podobnie jak w całym rękopisie, na marginesach przy opisie Polski są noty mówiące o tematyce tekstu: Sclavi or[i]go, Poloniae generalis descriptio, Minor Polonia, Cracovia, Maior Polonia, Masovia, Podlachia, Lituania, Samogitia. Dość dużo miejsca poświęcono opisowi państwa moskiewskiego. Na uwagę też zasługuje „America seu Novi Orbis descriptio” (k. 173—177). Na k. 1 notatka wniesiona XIX-wieczną ręką, iż autor był kamedulą w Krakowie, doktorem obojga praw, filozofii oraz sztuk wyzwolonych i zmarł 1657 r. Równocześnie jest sprostowanie, że J. Muczkowski w *Statua nec non liber promotionum philosophorum ordinis in Universitate studiorum Jagellonica, ab anno 1402 ad annum 1849*, Kraków 1849, na s. 267 i 269 mylnie nazywa go: Frycowicz. Powyższe prace Fryczowskiego są wymienione w: T. Żebrawski, *Bibliografia piśmiennictwa polskiego z działu matematyki i fizyki oraz ich zastosowań*, Kraków 1873, s. 239—240, poz. 816—821.

7. **Andrzej Rej: Podróże po Niemczech i Holandii**

1. poł. XVII w., pol., 4°, Rac. 378, (Mikr. 8984).

W kodeksie zawierającym różne zapiski, listy, mowy, traktat o rokoszu gliniańskim, a nawet księgę lekarską i recepty, na k. 1—15 znajduje się „Opis podróży Andrzeja Reya z Nagłowic po Niemczech, Holandii a stąd z powrotem do Gdańska”. Pierwsza podróż wiodła przez Legnicę, Zgorzelec, Lipsk, Erfurt, Eisenach, Frankfurt n. Menem, Moguncję, Koblencję, Bonn do Holandii, skąd powrót przez Danię do Gdańska. Druga, wkrótce, przez Pomorze (Kołobrzeg, Szczecin), Meklemburgię, Hamburg i Westfalię ponownie do Holandii, po czym powrót do Torunia. Całość trwała od 1616 do 1619 r. Autor opisał niektóre miasta i okolice, notując jednak wrażenia i szczegóły często drugorzędne. Nieco dokładniej zatrzymał się nad pobytem w Kolonii i Amsterdamie oraz w Holandii. Podróż i dalsze koleje życia autora opisał Stanisław Karwowski: *Nieznany rękopis Reja z Nagłowic*, *Dziennik Poznański* 58, 1916, n-ry 232—234 z dn. 10—12 października, oraz odbitka. O całym kodeksie rękopiśmiennym i autorze zob. *Katalog Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu. 1885—1931*, t. 1, Poznań 1932, s. XXXI—XXXVI i LXXXII, przedmowa pióra A. Wojtkowskiego. Właścicielem rękopisu był początkowo dr Gustaw Bauch, a następnie dyrektor Biblioteki Raczyńskich — Antoni Bederski.

8. **Tomasz Klage: Sarmacja Europejska**

1662 r., łac., 4°, 280 s., Kórnik 152.

„T[homae] C[lagii] S[ocietatis] I[esu] Sarmatia. Sive de originibus et antiquitatibus primorum in Sarmatia Europaea populorum dissertatio. Latinae de Prussia historiae apparatus et libri I ad instar praemissa atque accurato eruditorum examini submissa. Anno Domini MDCLXII. Cum facultate superiorum”. Dzieło traktuje o dawnych plemionach na terenie Sarmacji, ma charakter historycz-

ny, zawiera także nieco szczegółów geograficznych. Polski dotyczą przede wszystkim rozdziały końcowe (s. 201—263). Autor (ok. 1598—1664), jezuita, pisarz, profesor teologii, działał przeważnie na terenie Warmii. *Bibliografia polska* Estreichera, t. 19, Kraków 1903, s. 270 notuje inne dzieła tego autora. Zob. też artykuł B. Natońskiego w *Pol. Sł. Biogr.*, t. 12, Wrocław 1966—1967, s. 537—538.

9. **Paul Ricaut: Opis Turcji**

1668 r., pol., f°, 165+187 s., Kórnik 138.

„Monarchia Turecka opisana przez Ricota, sekretarza posła angielskiego u Porty Ottomańskiej. W roku Pańskim 1668”. Opisany ustrój, obyczaje, wojskowość itp. Nieco więcej informacji geograficznych znajduje się w księdze I, rozdz. XIV: „O państwach co cesarzowi tureckiemu hołdują”. Całość opisana na podstawie własnych badań i obserwacji oraz częściowo informacji Wojciecha Bobowskiego (sturczonego jako Ali-Bej, o nim zob. artykuł F. Babingera w *Pol. Sł. Biogr.*, t. 2, Kraków 1936, s. 156—157). W r. 1678 w Słucku opis wydany został w jęz. polskim drukiem (*Bibliografia polska* Estreichera, t. 26, Kraków 1915, s. 293). Przekład został sporządzony na podstawie wydania francuskiego, będącego z kolei tłumaczeniem z oryginału angielskiego. Druk jest w zasadzie zgodny z rękopisem, w rękopisie brak jednak wierszy o Mahomecie, znajdujących się w druku po przedmowie. W drugiej części rękopisu (187 s.): „Żywot Mahometa i opisanie Alkorany przez Michała Bodiera”. Obie części tłumaczył z francuskiego Kłokocki (według K. Niesieckiego, *Herbarz Polski*, t. 4, Lipsk 1839, s. 834 — Stanisław, natomiast według *Encyklopedii Powszechnej* S. Orgelbranda, t. 14, Warszawa 1863, s. 884 — Hieronim).

10. **Opis Polski**

2. poł. XVII w., łac., 8°, Kórnik 187.

Rękopis składa się z czterech części: na s. 1—554 historia

królów od Lecha do Aleksandra Jagiellończyka; na s. 555—680 opis geograficzny Polski; na s. 749—795 dzieło „Nobilis Polonus”; na s. 749—795 traktat „Elementa mundi”. Na opis geograficzny składają się: omówienie ustroju i instytucji państwowych oraz opisy poszczególnych prowincji Polski. Jest to kompilacja zaczerpnięta z dzieł różnych autorów (zob. poz. 11), w tym również Wacława Kunickiego, *Equus polonus*, wyd. 1645 r. Inne odpisy pod poz. 11, 15 i 16 oraz w zeszycie 1 *Katalogu rękopisów geograficznych*, Warszawa 1965, poz. 7 i w Bibliotece Czartoryskich w Krakowie, sygn. 3267/II.

11. Opis Polski

XVII w., łac., 8°, Kórnik 188.

Część pierwsza: „Geographica descriptio Poloniae” (k. 2—83) składa się z rozdziałów: k. 2—6 „Origo et situs Poloniae”; k. 6—54 „Provinciae Poloniarum”; k. 54—72 „Flumina Poloniae”; k. 72—78 „Lacus Poloniae”; k. 78—82 „Montes Poloniae”; k. 82 „Sylvae Poloniae”; k. 83 „Celebriora totius Poloniae”. Opis geograficzny jest oparty na dziełach Długosza, Kromera, Gwagnina, Sarnickiego i Macieja z Miechowa. Część druga: „Historica descriptio Poloniae” (k. 84—133) nie jest kompletna. Pozostała część rękopisu (k. 134—576) zawiera różne prace z zakresu starożytności greckich i rzymskich. Inne odpisy „Descriptio Poloniae” znajdują się: w tejże bibliotece (zob. poz. 10), w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu (zob. poz. 15 i 16), w Bibliotece Ossolineum (zob. zeszyt 1 *Katalogu rękopisów geograficznych*, poz. 7) oraz w Bibliotece Czartoryskich w Krakowie, sygn. 3267/II.

12. Podróż po Włoszech

XVII w., łac., 8°, Kórnik 529.

W kodeksie zawierającym miscellanea treści historyczno-literackiej z XVI i XVII wieku, na s. 1—80 i 93—110 znajduje się diariusz podróży w r. 1595 po Włoszech. Rę-

kopis jest kopią wcześniejszego oryginału z końca XVI wieku. Zawiera opisy miast: Wenecji, Padwy, Ferrary, Bolonii, Florencji, Sieny, Rzymu, Tivoli, Gaety, Neapolu, w których najwięcej miejsca poświęcono zabytkom architektonicznym. H. Barycz, *Nieznany dziariusz podróży po Włoszech z końca wieku XVI*, Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 5, 1955, s. 46—78, autorstwo dziariusza jest skłonny przypisać Stanisławowi Niegoszewskiemu, sekretarzowi królewskiemu, przebywającemu w końcu XVI w. we Włoszech. Tamże również wysuwa hipotezę, że S. Niegoszewski jest autorem innego, anonimowego dziariusza podróży po Włoszech, Hiszpanii i Portugalii w 1595 r. (wydanego przez J. Czubka w Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce, t. 16, Kraków 1925). Por. *Nowy Korbut*, t. 1, Warszawa 1963, s. 203—204.

13. **Herminio Valenti: Relacja z Polski**

XVII w., włoski, f^o, 229 k., Rac. 100, (Mikr. 3724).

„Relatione del Regno di Polonia cominciata l'anno passato et per varie legittime occupationi non finita si non questo di 20 di lúglio del 1604 in Cracovia, fatta dall' Em[inentissi]mo Sig[nore] Card[inal] Valenti”. Relacja ma charakter doniesienia politycznego. Mówi o sprawach ustrojowych, wojskowych, kościelnych, polityce wewnętrznej i zagranicznej, a nawet charakteryzuje szereg dostojników. Część geograficzna (na k. 1—42) zawiera opisy poszczególnych prowincji Korony i Litwy. Na k. 47—56 rozdział o charakterze i ubiorach Polaków. Imię rozwiązano na podstawie: P. B. Gams, *Series episcoporum Ecclesiae catholicae quotquot innotuerunt a Beato Petro Apostolo*, Ratyzbona 1873, gdzie na s. 689 mowa w Herminio Valenti, biskupie tyt. Faënza we Włoszech, zm. 1618 r. — Relację tę po raz pierwszy omówił, cytując wyjątki, Michał Wiszniewski (*Historia literatury polskiej*, t. 8, Kraków 1851), ostatnio zaś St. Bodniak: *Polska w relacji włoskiej roku 1604*, Pamiętnik Bibl. Kórnickiej 2,

1930, który starał się udowodnić, że autorem był Klau-
diusz Rangoni (J. Dybiec, *Michał Wiszniewski, życie
i twórczość*, Wrocław 1970, s. 200, przyp. 80). Zob. też
poz. 40 i 59.

14. **Traktat o geografii**

XVII w., łac., 4°, PTPN 695.

W kodeksie zawierającym rozprawy o treści m.in. filo-
zoficznej, matematycznej i astronomicznej, na końcowych
kartach 225—226 znajduje się „Tractatus geographicus”,
podzielony na wstęp i cztery rozdziały: „Sectio I. Quae-
nam sit natura geographiae”, „Sectio II. Quae sint prin-
cipia geographiae”, „Sectio III. Zonae”, „Sectio IV. Cli-
mata”. Brak zakończenia. Autorem był prawdopodobnie
Polak, gdyż odległości są podane również w milach pol-
skich.

15. **Opis Polski**

XVII w., łac., 8°, Uniw. 144.

„Descriptio Poloniae”. Na k. 1: „Series descriptionis. To-
tum hoc negotium in 3 partes divido. Pars prima con-
tinebit geographicam, pars secunda hystoricam, pars 3-ia
politicam descriptionem Poloniae dicenda hic collegimus
ex omnibus fere historicis Poloniae”. Na k. 2—62: „Geo-
graphica descriptio Poloniae”, na k. 62—208: „Historica
descriptio Poloniae”, tekst urwany na rozdziale XVI.
Części trzeciej brak. Inne odpisy zob. pod poz. 10, 11 i 16
oraz w zeszycie 1 *Katalogu rękopisów geograficznych*,
Warszawa 1965, poz. 7 i w Bibliotece Czartoryskich w
Krakowie, sygn. 3267/II.

16. **Opis Polski**

XVII w., łac., 12°, Uniw. 491.

„Descriptio Poloniae” obejmujące opis geograficzny (do
s. 96) oraz historię Polski (s. 97—462). Brak początku,
na pierwszej zachowanej karcie znajduje się koniec roz-

działu XI i początek XII. Inne odpisy zob. pod poz. 10 11 i 15 oraz w zeszycie 1 *Katalogu rękopisów geograficznych*, Warszawa 1965, poz. 7 i w Bibliotece Czartoryskich w Krakowie, sygn. 3267/II.

17. **Teodor Billewicz: Podróż po Europie**

kon. XVII w., pol., 4°, 85 k., Kórnik 386, (Mikr. 36 406). Rękopis zawiera relację z podróży w latach 1677—1678. Na k. 1 tytuł: „Diariusz peregrinaty niemieckiej, czeskiej i włoskiej ziemi, czyniony przeze mnie Teodora Billewicza, stolnika żmudzkiego anno 1677 men[se] Aug[ust]i 13 dnia”, po czym następuje opis trasy wiodącej przez Śląsk, Czechy, południowe Niemcy, Austrię do Włoch. Autor notuje wiele interesujących szczegółów, zarówno opisy wraz z dziejami miast, jak i obserwowane obyczaje ludności. Zwłaszcza opisane są miasta: Wrocław, Praga, Norymberga, Augsburg, Innsbruck, Trydent, Padwa, Wenecja, Ferrara, Bolonia, Rzym, Neapol, Florencja, Mediolan, Turyn. Na k. 65 rozpoczyna się: „Diariusz czyniony we Francjei, w Holandiej i w Angliej, poko się poregrynowało i mieszkało” i opis dalszej części podróży po Francji, Anglii, Holandii i północnych Niemczech. W tej części opisane są zwłaszcza miasta: Grenoble, Lyon, Paryż, Londyn, Amsterdam, Hamburg, Berlin. Opis kończy się we wrześniu 1678 r. — W *Inwentarzu rękopisów Biblioteki Kórnickiej*, Kórnik 1930, diariusz jest wymieniony pod poz. 386 (s. 29) z dopiskiem u dołu: „Od Kwiatkowskiego 1821”. — Byłoby ważne stwierdzenie, czy niniejszy rękopis jest oryginałem. Znana jest jeszcze XVIII-wieczna kopia w Bibliotece Raczyńskiego w Poznaniu, sygn. 177 (zob. poz. 19) oraz egzemplarz w Bibliotece Czartoryskich w Krakowie, sygn. 2279. — Fragmenty zostały opublikowane: 1. Teodor Billewicz, *Diariusz czyniony w Angljej jako się peregrynowało i mieszkało (1678)*. Wyjątek z rękopisu Biblioteki Raczyńskich wydał Bolesław Olszewicz, Poznań 1929. 2. Władysław Konop-

czyński, *Opis Wrocławia i Cieplic z XVII wieku*, Sobótka 3, Wrocław 1948, s. 449—452; autor korzystał z egzemplarza kórnickiego. O Billewiczu zob.: M. Brensztejn w *Pol. St. Biogr.*, t. 2, 1936, s. 101—102 oraz *Nowy Korbut*, t. 2, 1964, s. 33, z piśmiennictwem.

18. **Podróż Teresy Kunegundy Sobieskiej do Paryża**

kon. XVII w., pol., 4°, Kórnik 1130.

W kodeksie, którego dalszy ciąg stanowią varia, na k. 2—45 znajduje się dziennik sporządzony przez jednego z uczestników podróży córki Jana III, nazywanej w dzienniku elektorową (wyszła w 1694 r. za mąż za elektora bawarskiego Maksymiliana Emanuela). Dziennik nie posiada tytułu, który wraz z początkiem tekstu znajdował się w początkowym, brakującym fragmencie rękopisu. Trasa podróży z Warszawy wiodła przez Poznań, Frankfurt n. Odrą, Berlin, Brandenburg, Magdeburg, Bielefeld, Antwerpię, Brukselę, Mons, Cambrai do Paryża. Trwała od połowy listopada do końca stycznia roku następnego. W opisie krótkie informacje o miejscowościach, ciekawostki i wydarzenia.

19. **Teodor Billewicz: Podróż po Europie**

pocz. XVIII w., pol., 4°, 100 k., Rac. 177, (Mikr. 8973). Diariusz podróży po kilku krajach europejskich, trwającej czternaście miesięcy 1677—1678 r. Tytuł na k. 1: „Diariusz peregrinaty niemieckiej, czeskiej i włoskiej ziemi, czyniony przeze mnie Teodora Billewicza, stolnika ż[mudzk]ie[go]. Anno 1677, mense Augus[t]i 13 d[ie]”. Tytuł na k. 83: „Diariusz czyniony we Francjej, Holandjej i w Angljej, jak się peregrinowało i mieszkało”. Rękopis kończy się na k. 98. Tekst nie dokończony, dwie ostatnie karty zostały, jak świadczy notatka, przepisane w 1937 r. przez prof. Andrzeja Wojtkowskiego z innego egzemplarza opisu podróży, znajdujące się w Bibliotece Kórnickiej. Po uzupełnionych kartach dopisano ołów-

kiem: „Rkps. XVIII w. k. 92, pismo dwóch rąk, opr. 1/2 sk. XVIII w. Prow. bliżej określić nie można, tyle tylko, że był już w posiadaniu A. T. Działyńskiego w latach trzydziestych w. XIX”. Zob. pełny opis wcześniejszego, kórnickiego egzemplarza diariusza (poz. 17).

20. **Samuel Arnold: Podręcznik szkolny geografii**

pocz. XVIII w., łac., 4°, 108 k., Uniw. 280.

Rękopis zawiera dwie prace: „Historiae geographicae fundamenta, a Maxime Reverendo Domino Samuele Arnolde quibusdam discipulis suis proposita” (57 k.) i „Antiquitates Romanae”. Podręcznik składa się z części ogólnej (35 k.) oraz opisów poszczególnych państw, głównie europejskich (k. 36—58). Autor (1675—1711) był rektorem gimnazjum w Lesznie. Opublikował kilka innych, nie-geograficznych prac zanotowanych u Estreichera, *Bibliografia polska*, t. 12, 1891, s. 226—227. M. Sipayłówna w *Pol. Sł. Biogr.*, t. 1, 1935, s. 165 podaje, że Arnold „był autorem łacińskiego podręcznika geografii, używanego w gimnazjum leszczyńskim”; sądzić wobec tego można, że w użyciu był egzemplarz rękopiśmienny.

21. **Opis Polski**

1702 r., łac., 8°, PTPN 92.

W zbiorze pism różnej treści, na k. 144—230 znajduje się „Polonia geographice, historice et politice descripta, anno D-ni 1702”. Jest to druga, geograficzna część rękopiśmiennego dzieła „Nobilis Polonia” (por. zeszyt 1 *Katalogu rękopisów geograficznych*, 1965, poz. 11). Części pierwszej, heraldycznej, nie ma. Rozdziały: „Proemium” (k. 145), „Geographica descriptio Poloniae. Sarmatia antiqua” (k. 146—153), „Polonia hodierna” (k. 153—157), „Divisio Poloniae in provincias” (k. 157—201), „Divisio Poloniae in palatinatus, districtus, urbes et oppida” (k. 201—219), „Flumina Poloniae” (k. 219—230). Opis rzek nie dokończony, brak również innych rozdziałów.

22. **Anzelm Polak: Opis Palestyny**

po r. 1725, łac., 4°, 44 k., Kórnik 236.

„Descriptio Terrae Sanctae, auctore Anselmo, ordinis minorum de observantia, ex manuscripto codice edita”. Opis — częściowo na podstawie własnych spostrzeżeń, autor bowiem w r. 1507/1508 przebywał w Palestynie — obejmuje topografię kraju oraz miejsca kultu, będące obiektem pielgrzymek. Anzelm Polak, zwany też Jerolimczykiem, bernardyn w Krakowie, a następnie w Poznaniu (zmarł między r. 1519 a 1522), dał pierwszy w naszym piśmiennictwie opis Ziemi Świętej. Był on wielokrotnie drukowany w jęz. łacińskim, począwszy od r. 1512, kiedy został dołączony do „Introductio in Ptolemei Cosmographiam” Jana ze Stobnicy oraz polskim od r. 1595. Niniejszy rękopis jest odpisem z wydawnictwa: H. Canisius et J. Basnagius: *Thesaurus Monumentorum Ecclesiasticorum et Historicorum*, t. 4, Antverpiae 1725, s. 786—794. O autorze i jego dziele zob.: F. Bujak, *Studia geograficzno-historyczne*, Kraków 1925, s. 141—148; art. K. Buczka w *Pol. St. Biogr.*, t. 1, 1935, s. 145. Ponadto *Bibliografia polska* Estreichera, t. 12, 1891, s. 181 i t. 29, 1933, s. 302; *Nowy Korbut*, t. 2, 1964, s. 7.

23. **Joachim Musonius: Opis Polski**

1737—1740 r., łac., 4°, 154 s., Kórnik 962.

„Observationes. Ad tabulam geographicam Regni Poloniae, traditae a Joachimo Georgio Musonio, rectore clarissimo nec non doctissimo illustris Gymnasij Lesnensis. Sed scriptae a me Martino Davide Zimmermanno, incepta anno Domini 1737 et finita anno Domini 1740 die 4-ta Martii”. Po wstępie (s. 1—12) traktującym o granicach, podziale i rzekach Rzeczypospolitej, następują opisy poszczególnych ziem i prowincji: „Polonia Maior” (s. 13—25), „Cujavia” (s. 25—28), „Masovia” (s. 28—37), „Polonia Minor” (s. 37—57), „Russia Rubra” (s. 57—94), „Secunda pars totius Regni... Magnus Ducatus Lithuaniae...”

(s. 95—114), „De Borussia” (s. 114—152), „Curlandia” (s. 152—154). Spośród kilku osób o nazwisku Musonius (Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 22, 1908, s. 643—644), rektorem w Lesznie od 1604 r. był Jan Musonius, syn Krzysztofa, konsenior zborów wielkopolskich, później pastor kryłowski, zmarły w 1618 r. w wieku 41 lat. Zob.: J. Łukaszewicz, *O kościołach Braci czeskich w dawnej Wielkiej Polsce*, Poznań 1835, s. 297.

24. **Opis różnych państw europejskich**

1. poł. XVIII w., franc., 4°, 606 s., Kórnik 1175.

W rękopisie, bez tytułu, znajdują się historyczno-geograficzne opisy większości krajów Europy. Na s. 298—333 opis Polski, poprzedzony rysem historycznym od końca XIV do początku XVIII wieku. Opisy ograniczają się do wyliczenia poszczególnych prowincji wraz z krótką charakterystyką obejmującą zarówno elementy geograficzne, jak i polityczno-ustrojowe. W różnych miejscach kodeksu brak kilkudziesięciu stron.

25. **Adam Nidzowski: Geografia ogólna**

1766 r., pol., 8°, PTPN 665.

„Informacja matematyczna krótko zebrana ciekawemu Polakowi świata, nieba i ziemi trudne kwestje ułatwiająca. Wypisana z różnych miejsc, osobliwie z książki Imci ks. Bystrzonowskiego, teologo Soc. Jezu. Przeze mnie Adama Nidzowskiego. Roku którego Roszczka Jesse świata wydała owoc 1766”. Geografii dotyczy część dzieła: „O zewnętrznej pozycji Ziemi i geograficznym jej wydziale” (k. 156—163). Nidzowski korzystał przede wszystkim z dzieła Wojciecha Bystrzonowskiego: *Informacja matematyczna, rozumnie ciekawego Polaka świat cały, niebo i ziemię i co na nich jest, w trudnych kwestiach i praktyce, jemuż ułatwiająca*, Lublin 1743, 2 wyd. 1749, (Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 13, 1894, s. 484).

26. **Podręcznik szkolny geografii**

1768 r., franc., f^o, 26 k., Kórnik 1042.

Mocno skrócony podręcznik geografii, pt.: „Traité de la géographie, écrite l'an 1768”. Zawiera początkowo rozdziały z zakresu geografii ogólnej, następnie opisy krajów europejskich, wreszcie krótkie opisy Afryki, Ameryki i Azji.

27. **Marcin Murinius: Opis Prus i Pomorza**

1772 r., pol., 4°, 125 k., Kórnik 153, (Mikr. 8972).

„Kronika Pruska albo opisanie ziemie i mistrzów pruskich. Na polskie z niemieckiego przełożona. Z przydaniem rzeczy pamięci godnych z rozmaitych kronik zebranych, do druku przez Marcina Muryniusza niekiedy wydana, a teraz powtórnie na wielu miejscach poprawiona i w Krakowie roku pańskiego 1606 w drukarni Symona Kempiniego przedrukowana. Dla skąpości egzemplarzów roku 1772 przez Walentego Józefa Wolskiego przepisana, wdzięcznym następcom na pamiątkę zostawiona”. Opisy geograficzne są zawarte w dwóch dodatkach: na k. 97—106 opis poszczególnych krajów pruskich, na k. 107—109 „Summariusz wszystkiej Ziemi Pruskiej”, będący charakterystyką Prus i Pomorza pod względem historyczno-geograficznym. Wyd. druk. zob. *Bibliografia polska* Estreichera, t. 22, 1908, s. 633—634.

28. **Podręcznik geografii Europy**

1779 r., franc. i włoski, 4°, 208 k., Rac. 255.

„De la géographie livre second, contenant le reste de l'Europe, c'est à dire l'Empire Ottoman en Europe, les Isles de la Grece, la Valaquie, la Moldavie, et la Tartarie en Europe, l'Italie avec la Sicilie, la Sardaigne, et la Corse, les cantons Suisses avec leurs alliés, la France, l'Espagne, le Portugal, la Hollande, et la Grande Bretagne”. Rogalin 1779. Opis Włoch sporządzony w jęz.

włoskim. Na rękopisie zanotowano: „Rendu à Thérèse Lubomirska par la grande mère l'an 1809”.

29. **Maksymilian Wikliński: Podróże do Indii**

lata 80-te XVIII w., franc., 8°, 200 s., Kórnik 916

„Voyage de Maximilien Wiklynsky”. Na s. 1 zapiska: „Monseigneur le comte de Dzieduszycky”, na s. 5 dedykacja podpisana przez autora, niewątpliwie dla Stanisława Augusta. Rękopis zawiera opis podróży na Madagaskar, Mauritius, do Indii, na Cejlon, do Persji, na Półwysep Arabski i powrót przez Egipt, Cypr, Malte, Sycylię i Korsykę do Marsylii. Podróż, wraz z pobytami, trwała od 1769 do 1781 r. Autor opisuje zwiedzane kraje, zarówno ludność, jak i dwory władców, podaje szczegóły historyczne oraz charakteryzuje stosunki panujące w tych krajach, wreszcie zamieszcza opisy miast i ich zabytków. Zwłaszcza interesujące są opisy Indii (gdzie był dwukrotnie) i walki tamże między Anglikami a Francuzami. — Jest to jedna z kopii dzieła, w oryginale nie znanego. Druga kopia, dziś nie istniejąca, znajdowała się w Bibliotece Krasieńskich. Niniejszy egzemplarz niegdyś był własnością Biblioteki Czartoryskich. — Wikliński służący w wojsku francuskim w Indiach nie jest postacią bliżej znaną. J. Sinapius w dziele: *Schlesischer Curiositäten...*, t. 1, Leipzig 1720, s. 1033 wspomina o rodzinie Wiklińskich, co może nasuwać podejrzenie, że pochodzi ona ze Śląska. W literaturze Wikliński wzmiankowany jest zaledwie dwa razy: w referacie S. Stasiaka na I Zjeździe orientalistycznym w Wilnie w 1932 r., *Collectanea Orientalia* 6, 1934, s. 24 oraz w artykule J. Reychmana, *Polacy w obcej służbie kolonialnej w Indiach w XVIII wieku*, *Sprawy morskie i kolonialne* 3, 1936, z. 1, s. 94—96. Ten ostatni wzmiankuje o kilku listach Wiklińskiego z lat 1781—1782 do posła holenderskiego w Stambule; obecnie w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie znajdują się jedynie cztery listy Wiklińskiego do wojewody

łęczyckiego Stanisława Gadomskiego i podstolego halickiego Józefa Kurdwanowskiego (sygn. XXX/78 i XXXV/88).

30. [Ignacy?] Hrebnicki: **Dwie podróże do Włoch**

1788—1792 r., pol., 4°, 22 k., PTPN 480.

„Poeta latinus sacerdos iter in Italiam confecit prima vice mense novembri anno 1788, ex civitate Vilenſi in conducto curru discendo, Romam pervenit anno 1789, mense majo”. Obok dopisano pismem nieco późniejszym: „Djarijusz podróży X. Hrebnickiego”. Pierwsza podróż trwała do końca 1790 r. i przebiegała przez Warszawę, Częstochowę, Wrocław, Drezno, Ratyźbonę, Monachium, Innsbruck, Weronę, Modenę, Bolonię, Florencję i Sienę do Rzymu. Stąd po kilkumiesięcznym pobycie powrót przez Wenecję, Wiedeń, Ołomuniec, Kraków, Puławy i Warszawę (k. 1—18). Druga podróż trwała niewiele ponad rok, począwszy od marca 1791 r. i przebiegała przez Lublin, Lwów, Cieszyn, Ołomuniec, Wiedeń, Bratysławę, Budapeszt (z Wiednia do Budapesztu statkiem, po czym zwiedzanie Węgier), Graz, Triest, Padwę, Ferrarę do Rzymu, skąd po trzech miesiącach powrót przez Florencję, Bolonię, Wenecję i Wiedeń. Dziennik urywa się na opisie pobytu w Ołomuńcu (k. 19—22). Autor opisywał zwiedzane miasta, zwłaszcza Rzym, jak również Budapeszt i inne miasta węgierskie. Umieścił on również szereg wiadomości autobiograficznych. Był doktorem nauk wyzwolonych i filozofii w Akademii Wileńskiej (1773), kanonikiem (1777) i autorem książki „Kalendarz pokutny” (której *Bibliografia polska* Estreichera nie zna), oraz nazywa siebie „poeta latinus”. Jeden z wierszy ofiarował osobiście królowi Stanisławowi Augustowi. Niektóre z nich w dzienniku cytuje (Estreicherowi również nie znane). W czasie podróży Hrebnicki szerzył kult Andrzeja Boboli (beatyfikowany 1853, kanonizowany 1938), rozdając, rozsyłając, a nawet rozrzucając z powozu

obrazki i wiersze o nim, drukowane własnym kosztem. Przeczytawszy w Rzymie dzieło „Voyages du Cook” Hrebnicki zapragnął zostać misjonarzem „in terra Van Diemen”, nie uzyskał jednak poparcia w kurii rzymskiej. Według A. Bonieckiego, *Herbarz polski*, t. 7, 1904, s. 373 oraz S. Uruskiego, *Rodzina*, t. 5, 1908, s. 207 może to być Ignacy Hrebnicki, kanonik smoleński, syn Antoniego i Anny Korsakówny.

31. **Jakub Sobieski: Peregrynacje po Europie**

XVIII w., pol., f^o, 101 k., Kórnik 321,

„Peregrynacje Jaśnie Wielmożnego Imci Pana Jakuba Sobieskiego, wojewody ziem ruskich, po różnych cudzoziemskich państwach, także drogi do Baden z królem Władysławem IV odprawionej, krótkie opisanie”. Pierwsza podróż (k. 2—84) w latach 1607—1613 objęła Francję, Anglię, Holandię, Niemcy, Belgię, Portugalię i Hiszpanię, po czym przez Włochy i Austrię nastąpił powrót do Polski. Pamiętnik tej podróży, zawierający opisy zwiedzanych krajów, spisany został w Żółkwi w 1642 r. na podstawie notatek. Druga podróż (k. 84—101) miała miejsce w r. 1638, kiedy autor towarzyszył Władysławowi IV udającemu się do Baden w Austrii na kurację. Droga wiodła przez Częstochowę, Śląsk i Ołomuniec. Powrót, po pobycie również w Wiedniu, prowadził przez Brno, Ołomuniec, Ostrawę, Kraków. Pamiętniki ukazały się, w całości i w wyjątkach, trzykrotnie drukiem: 1. *Dwie podróże Jakuba Sobieskiego, ojca króla Jana III, odbyte po krajach europejskich w latach 1607—13 i 1638. Wydane z rękopismu przez Edwarda Raczyńskiego*, Poznań 1833. Wydawca wprowadził dość dowolne zmiany, a podstawą do wydania nie był powyższy rękopis; 2. *Reszty rękopisu... ojca króla Jana III, obejmującego jego podróże odbyte w latach 1613 i 1638. Z autografu znajdującego się w Bibliotece Cesarskiej publicznej w Petersburgu wydał Aleksander Kraushar*, Warszawa 1903; 3. Ludwik Kubala,

Droga króla Władysława IV do Baden i kongres w Nikolsburgu, opisany przez Jakuba Sobieskiego, Przew. Nauk. i Lit. 1878, z. 1—2, s. 49—78 i 134—150. Rękopis kórnicki jest identyczny z rękopisem znajdującym się w Bibliotece Raczyńskiego w Poznaniu, zob. poz. 56.

32. Giovanni Tiepolo: Relacja z Polski

XVIII w., włoski, f^o, 78 k., Racz. 104.

„Relatione di Gio[vanni] Tiepolo ambas[ciatore] straordinario alla maestà di Polonia e Suetia Wladislao IV. L'anno 1647”. Relacja ma charakter sprawozdania służącego celom politycznym. Autor wiele miejsca poświęca charakterystyce stosunków wewnętrznych, polityczno-ustrojowych, wojskowych. Specjalne zainteresowanie okazuje sprawom wschodnim, polsko-tureckim. Nie pomija też obyczajów i ubiorów ludu. Opis geograficzny (od k. 67) nie jest zbyt dokładny, obejmuje kolejno poszczególne prowincje Korony i Litwy, z uwzględnieniem przede wszystkim podziałów administracyjnych. Kodeks jest niewłaściwie oprawiony, kolejność kart następująca: 1—40, 69—78, 59—68, 41—58.

33. Giulio Ruggieri: Relacja z Polski

XVIII w., włoski, 4°, 127 s., Racz. 106.

„Relatione copiosissima del Regno di Polonia referita dall'abbate Ruggiero a Pio Quarto ritornato nuntio dal Re Sigismondo Aug[us]to nell'anno del Sig[no]re 1568”. Jedna z wielu w kraju kopii relacji nuncjusza apostolskiego w Polsce w czasach Zygmunta Augusta. Tłumaczenie polskiej relacji druk. w dziele E. Rykaczewskiego: *Relacje nuncjuszów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690*, Paryż 1864, t. 1, s. 165—216. Inne kopie opisane pod poz. 51 i 59 oraz w zeszycie 1 *Katalogu rękopisów geograficznych*, 1965, poz. 34 i 106.

34. Jan Andrzej Krasiński: Opis Polski

XVIII w., łac., 4°, 79 k., Racz. 438.

„Joannis Crasinij Polonia. Ad Serenissimum et Potentissimum Henricum primum Valesium, Dei gratia utriusque Poloniae regem”. Rękopis jest odpisem dokonany w XVIII-wieczną ręką, książki pod tymże tytułem wydanej w Bolonii 1574 r., będącej polityczno-administracyjnym opisem Rzeczypospolitej, zawierającej niewiele jednak szczegółów mogących zainteresować geografa. Autor (1550—1612) był historykiem, pisarzem humanistycznym, sekretarzem Stefana Batorego. Zob. artykuł H. Barycza w *Pol. Sł. Biogr.*, t. 15, 1970, s. 177—179, *Nowy Korbut*, t. 2, 1964, s. 411—412 oraz *Bibliografia polska* Estreichera, t. 20, 1905, s. 230—231.

35. **Podręcznik szkolny geografii**

XVIII w., pol., 4°, 72 k., PTPN 507.

Podręcznik szkolny ułożony w formie pytań i odpowiedzi, odnoszący się do geografii i astronomii. Składa się z trzech części, podzielonych z kolei na rozdziały. Części: „Ziemiopismo gwiazdarskie”, (geografia astronomiczna, k. 1—21); „O Ziemiopismie Miłomędrskim”, (geografia ogólna i kartografia, k. 21—39); „Ziemiopismo Dziejopiskie” (geografia regionalna krajów europejskich, k. 39—70). Po każdej części znajduje się streszczenie wierszem. Ponadto: „Ordery Królestw Europejskich” (k. 70—72). Autorem podręcznika był prawdopodobnie Polak, na co wskazują pewne zwroty autora i uwagi krytyczne.

36. **Wyciągi z podręcznika geografii Jana Hübnera**

XVIII w., franc., f°, PTPN 628/1.

Początkowe rozdziały dotyczą geografii ogólnej (k. 1—7). Następnie (k. 7—22) jest „Abrégé de géographie. Introduction” oraz opisy poszczególnych krajów Europy i kontynentów, ułożone w formie pytań i odpowiedzi. Brak zakończenia. W 1709 r. ukazało się tłumaczenie na jęz. francuski książki niemieckiej, będącej skrótem zasadniczego dzieła Hübnera. Być może rękopis jest odpisem

tegoż *Abrégé de la géographie, où par des demandes et des reponses familières, on facilite à la jeunesse la connaissance de la carte moderne et ancienne, ouvrage mis au jour en allemand, (par Johann Hübner) et trad. en françois par Pr. Bertaus, Magdeburg 1709.*

37. Tadeusz Krusiński: Wiadomości o rewolucji perskiej

2. poł. XVIII w., pol. 4°, 130 k., Kórnik 140.

„Wiadomości o rewolucji perskiej od W. ks. Tadeusza Krusińskiego S. J., misjonarza w Ispahan i od innych zebrane”. Niżej nota wyrażająca zdziwienie, że dzieło to, napisane po łacinie (1727) r.) i wydane w innych językach, nie ukazało się po polsku. Ma ono charakter historyczny, lecz zawiera również wiadomości zarówno geograficzne, jak i etnograficzne. Posiadało szereg wydań w językach: łacińskim, francuskim, angielskim, niemieckim, holenderskim, hiszpańskim i tureckim. Autor (1675—1757) orientalista, jako misjonarz spędził wiele lat na Wschodzie. Zob. artykuł B. Natońskiego w *Pol. Sł. Biogr.*, t. 15, 1970, s. 426—428; *Nowy Korbuz*, t. 2, 1964, s. 423; *Bibliografia polska Estreichera*, t. 20, 1905, s. 304—306.

38. Maciej Strubicz: Opis Inflant

2. poł. XVIII w., łac., 4°, 36 k., Rac. 440.

„*Matthiae Strubyczii Livoniensis brevis atque accurata Livoniae ducatus descriptio historico-geographica*”. Jest to odpis książki wydanej po śmierci autora pod tymże tytułem w Amsterdamie 1727 r. Opis dzieła: *Estreicher, Bibliografia polska*, t. 29, 1933, s. 341 oraz B. Kordt, *Materiały po istorii ruskowej kartografii*, wyp. 2, Kijów 1910, s. 3, przyp. 4. Maciej Strubicz był sekretarzem i kartografem Stefana Batorego oraz autorem map.

39. Józef Andrzej Załuski: Opis Polski

XVIII/XIX w., pol., 4°, 99 k., Kórnik 523.

„Polska w obszernych wiadomościach swoich skrócona

z podziałem na III części, z których I. Opisanie Polski topograficzne i cywilne, II. Historię polską literacką, III. Historię polską duchowną w sobie zawiera, rzecz cała przez JW-o śp. Józefa Andrzeja Załuskiego, biskupa kijowskiego i czerniechowskiego... ułożona R. P. 1768... z woli zaś jego ostatniej przez Józ. Epif. Minasowicza, kanonika katedralnego kijowskiego, pasterskiego testamentu naznaczonego egzekutora przejrzana, poprawiona, w niektórych miejscach dopełniona i drukiem na widok publiczny podana. Opus posthumum. W Warszawie 1774". Jest to jeden z licznie występujących przekazów rękopiśmiennych tego nie wydanego drukiem dzieła. Publikowana była tylko część bibliograficzna: *Józefa Jędrzeja Załuskiego... Biblioteka historyków, prawników, polityków... nowymi przypisami pomnożył i wydał Józef Muczkowski*, Kraków 1832. Obszerne streszczenie u Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 34, 1951, s. 227—228. Rękopis kórnicki został napisany prawdopodobnie w końcu XVIII lub na początku XIX wieku; jedyną wskazówką jest tu dukt pisma. Znajdował się przypuszczalnie w zbiorach Michała Wiszniewskiego, prof. U. J., gdyż na papierowej okładce znajduje się skrót nazwiska: „Wiszn.". Pierwsza, geograficzna część: „Opisanie Polski topograficzne” (s. 5—22) składa się z rozdziałów: „I. Mapy polskie geograficzne; II. Imiona dawne narodów polskich, gór, rzek, miast etc. z Ptolomeusza [!], Strabona, Pomponiusza Meli etc.; III. Rzeki, jeziora, wyspy polskie porządkiem abecedowym; IV. Góry w Polsce; V. Fortece i zamki dawne; VI. Królestwo Polskie razem w sobie wzięte; VII. Królestwo Polskie w swoich częściach. Wielkopolska część; VIII. Mała Polska; IX. Litewska część; X. Opisanie województw... Wielko-Polska; XI. Mała Polska; XII. Wielkie Księstwo Litewskie; XIII. Miasta polskie znakomite; XIV. Kurlandia, Semigalia i Piltyn; XV. Hrabstwo dawniej, dziś starostwo spiskie; XVI. Feuda Korony Polskiej; XVII. Avulsa, albo kraje odpadłe od Polski; XVIII.

Liczba miast, obywatelów, intrat". Zob. zeszyt 1 *Katalogu rękopisów geograficznych*, 1965, poz. 98, gdzie opisany egzemplarz odpisu znajdujący się w Ossolineum we Wrocławiu.

40. **Herminio Valenti: Relacja z Polski**

pocz. XIX w., włoski, 8°, 234 k., Kórnik 311, (Mikr. 2620). Kopia relacji przepisana z wcześniejszego egzemplarza znajdującego się w Bibliotece Raczyńskich. Zob. poz. 13 i 59.

41. **Girolamo Lippomano: Relacja z Polski**

pocz. XIX w., włoski, 4°, 80 s., Rac. 105.

„Relatione del clariss[imo] Hirolamo Lippomani nel ritorno di Polonia fatta all'Ecc[ellentiss]imo Senato Venetiano l'anno 1575". Jedna z wielu w kraju kopii relacji. Por. poz. 5 i 51 oraz w zeszycie 1 *Katalogu rękopisów geograficznych*, 1965, poz. 4, 5, 55, 58 i 59.

42. **Józef Maria Hoene Wroński: Prace geograficzne**

1803—1806 r., franc., f°, Kórnik 2323.

Zawiera w oryginałach i kopiach kilkanaście oddzielnie paginowanych prac, prawie wyłącznie filozoficznych, a także drobne fragmenty prac geograficznych, a mianowicie „Architectonique de la géographie”, poświęconą podziałowi geografii w układzie dichtomicznym, pisaną jak zawsze przez Hoene Wrońskiego w dwie kolumny (12 kol.) oraz niekompletne urywki wstępu do „Cours de Géographie” (kol. 9—29). Wydane drukiem w książce przygotowanej staraniem sekretarki Hoene Wrońskiego, B. Conseillant: *Sept manuscrits inédits écrits de 1803 à 1806 par Hoene Wronski. Oeuvres posthumes*, Paris 1879, s. 169—201 (w tym „Architectonique” na s. 169—172). O klasyfikacji Hoene Wrońskiego wspomniał krótko Stanisław Nowakowski: *Geografia jako nauka i dzieje odkryć geograficznych*, Warszawa 1935, s. 114.

43. **Józef Maria Hoene Wroński: Geografia regionalna**

1806 r. [?], franc., duże 4°, Kórnik 2329.

Na grzbiecie oprawnego rękopisu napis: „Géographie et statistique”. Opis każdego z kontynentów poprzedza drukowany tytuł: „Subsides diplomatiques. Géographie et statistique” i nazwa kontynentu. Opis Europy (jak zawsze u Hoene Wrońskiego w dwóch kolumnach na stronie) obejmuje geografję Turcji europejskiej, Rosji europejskiej, Niemiec, Austrii, Węgier oraz Francji i zajmuje 262 i 119 kolumn z dodaną tablicą („Tableau alphabetique et géographique de l'industrie et des manufactures françaises”). Opis Azji zajmuje 144 kol., Afryki — 64, Ameryki — 57 kol. Zakończenie (6 s.) porusza sprawy obce geografii (genealogię domów panujących).

44. **Józef Maria Hoene Wroński: Prace statystyczne i geograficzne**

1809 r. [?], franc., f°, Kórnik 2324.

Wśród różnych, oddzielnie paginowanych, prac politycznych, prawniczych, heraldycznych i innych, pisanych jak zawsze przez Hoene Wrońskiego w dwie kolumny na stronie, znajduje się: jednostronnie zapisana karta „Géographie d'Espagne” (2 kol.), dalej „Cours général et statistique” obejmujący statystykę Austrii i Węgier (najobszerniej), a także Saksonii, Prus i Włoch. Godne uwagi są wydzielone oddzielnie statystyki Śląska austriackiego i pruskiego. Całość sprawia wrażenie pracy nie dokończonych (ogółem 94 kolumny). Następuje „Aperçu de la statistique ancienne” poświęcone Asyrii, Babilonii itd. (12 kol.), a wreszcie „Littérature abrégée de la statistique, de la géographie et de l'hydrographie” wykazujące dobrą znajomość współczesnego piśmiennictwa i map, oraz dodatki do kursu statystyki (14 kol.).

45. **Statystyka departamentu kaliskiego**

1811 r., pol., 8°, 138 s., Rac. 321. }

„Tabella statystyczna departamentu kaliskiego 1811 ro-

ku. Ułożona przez prefekta departamentu tegoż”. Zestawienia statystyczne dotyczą zaludnienia, szkolnictwa, finansów oraz różnych dziedzin gospodarki. Niekiedy znajdują się charakterystyki opisowe tychże dziedzin. Według *Kalendarzyków politycznych* na 1810, 1811 i 1812 r., prefektem departamentu kaliskiego Księstwa Warszawskiego był Antoni Garczyński. Jego biografię (1768—1813) pióra J. Willaume zob. w *Pol. Sł. Biogr.*, t. 7, 1948, s. 273—274.

46. **Rajmund Skórzewski: Notatki o Wilnie i Litwie**

1811 r., pol., łac. i franc., 4°, 10 zeszytów, Rac. 612. W jednym zeszycie (a) znajdują się wypisy z dzieł Macieja Strykowskiego i Andrzeja Cellariusza, ze szczególnym uwzględnieniem Litwy. Pozostałe są poświęcone: zabytkom Wilna, a zwłaszcza kościołom (zeszyty b, c oraz j), Uniwersytetowi (zesz. e), teatrowi (zesz. f), towarzystwom i instytucjom publicznym (zesz. d, h oraz i), topografii miasta i okolicy (zesz. d oraz g). Zeszyty liczą od kilku do pięćdziesięciu stron. Całość pochodzi z biblioteki Skórzewskich w Czerniejewie.

47. **Dionizy Bugajewicz: Nazwy geograficzne dawne i dzisiejsze**

ok. 1812 r., pol., 4°, PTPN 79.

W rękopisie: „Pisma różne i tłumaczenia ks. D. Bugajewicza, O. S. B. etc. Tom I”, na końcowych kartach 80—92 znajduje się „Porównanie nazwisk geografii dawnej z nazwiskami teraźniejszej”. Zestawienie zawiera nazwy tylko na litery od A do Ba. Autor był benedyktyinem w Lubiniu w Wielkopolsce. Por. też poz. 54.

48. **Podróż po Szwajcarii**

1817 r., franc., 8°, 28 k., Rac. 324.

„Itinéraire de la Suisse, avec la carte de Keller”. Po tytule umieszczony jest monogram, przez M. E. Sosnow-

skiego i L. Kurtzmanna, *Katalog der Raczyńskischen Bibliothek in Posen*, Poznań 1885, t. 1, s. CCC, odczytany jako TILME, z częściowym rozwiązaniem: Emil T. Każdy dzień podróży po wielu miastach Szwajcarii jest opisany w osobnym rozdziałku. W zakończeniu podsumowanie wrażeń, ze zwróceniem uwagi na najbardziej charakterystyczne cechy krajobrazu oraz ludność. Brak wymienionej w tytule mapy. Trasa podróży biegła przez Gondo, Brig, Sion, Chamonix, Genewę, Lozannę, Berno, Thun, Grindelwald, Przełęcz Św. Gotharda, Lucernę, Schwyz, Zug, Zurych, Glarus, Sankt Gallen, Konstancję, Szafuzę, Bazyleę, Solurę, Berno, Neuchâtel, Pontarlier i Mouthier.

49. **Adam Loga: Podróż do Niemiec**

1820 r., pol., 4°, 32 s. i 14 k., Racz. 1941.

„Podróż odbyta z Leszna do Bonn od 20 września do 17 listop.”. Autor, udający się na studia do Bonn, jechał trasą: Wschowa, Głogów, Zielona Góra, Frankfurt n.O., Berlin, Poczdam, Magdeburg, Getynga, Marburg, Frankfurt n/M., Koblenca, Bonn. Opisał zwiedzane miejscowości oraz spotkania z Polakami przebywającymi w Niemczech. W zakończeniu zwraca się do „Stasia” i czytelników z zapowiedzią napisania dalszego ciągu wspomnień. Tekst w brulionie i czystopisie.

50. **M. K. Aulnoy: Podróż po Hiszpanii**

po 1820 r., pol., 8°, 24 k., Kórnik 2497, (Mikr. 38 932).

„Podróż po Hiszpanii przez Panią d’Aulnoy 1679”. Barwny opis kraju w XVII w., zwyczajów i surowego stylu życia ludności, ich mieszkań, także opis dróg i sposobów podróżowania. W *Inwentarzu rękopisów Biblioteki Kórnickiej*, zeszyt 2, Poznań 1963, s. 167 przypuszczenie, że rękopis jest brulionem przeróbki tłumaczenia na język polski Antoniego Bukatego. Na końcu rękopisu zwrócono uwagę na analogię między Polską a Hiszpanią, widoczną w tekście. Proweniencja: spuścizna po Leonardzie Niedź-

wiedzkim, sekretarzu generała Wł. Zamoyskiego. Maria Katarzyna Aulnoy (1650—1705) pisarka francuska, wydała o Hiszpanii dwie książki: *Mémoires de la cour d'Espagne*, 2 tomy, 1690 oraz ciąg dalszy tejże, pt. *Relation du voyage d'Espagne*, 2 tomy, 1690. Stąd wniosek, że data 1679 w rękopisie jest błędna. *Inwentarz* poprawia ją na 1699.

51. **Giulio Ruggieri i Girolamo Lippomano: Relacje z Polski przed 1822 r.**, włoski, 4°, 67 + 39 s., Kórnik 266, (Mikr. 36 364).

W kodeksie znajdują się dwie relacje, oddzielnie paginowane. Na początku notatka pochodząca od dawnego właściciela rękopisu, Adama Tytusa Działyńskiego: „Ce m[anu]s[crit] a été copié par le savant Theodor Hempel, bibliothecaire du Roi de Saxe, qui a bien voulu m'en faire cadeau, le 15 mai 1822, Działyński”. Poniżej zapisana ręką kopisty: „Ambedue copiate da una raccolta manuscritta di piccoli trattati sopra alcuni oggetti politici del secolo XV-mo che si trova nella Bibliotheca Reale di Dresda. No G 156”. Na s. 1—67: „Relatione copiosissima del Regno di Polonia referita dall'abbate Ruggiero a Pio Quarto ritornato nuntio dal Re Sigismondo Augusto nell'anno del Signore 1568”. Jedna z wielu w kraju kopii tej relacji, inne zob. pod poz. 33 i 59 oraz w zeszycie 1 *Katalogu rękopisów geograficznych*, 1965, poz. 34 i 106. — W dalszym ciągu kodeksu na s. 1—39: „Relatione del clariss[imo] Ms. Girolamo Lippoman nel ritorno di Polonia fatta al[l]'Ecc[ellentissi]mo Senato Venetiano l'anno 1575”. Również jedna z wielu w zbiorach polskich kopii tej relacji, inne zob. pod poz. 5 i 41 oraz w zesz. 1 *Katalogu*, poz. 4, 5, 55, 58 i 59.

52. **Klemens Kołaczkowski: Wykład o rzutach kartograficznych**

1824 r., pol., f°, 47 k., Kórnik 694.

„O kartach geograficznych. Wykład w Szkole wojskowej aplikacyjnej w Warszawie. 1824”. Dotyczy głównie konstrukcji rzutów kartograficznych. Tekst litografowany. Autorem jest niewątpliwie pułkownik Klemens Kołaczkowski, wykładowca topografii i geodezji oraz dyrektor nauk Szkoły. Zob. B. Olszewicz, *Polska kartografia wojskowa*, Warszawa 1921, s. 98, 100 i XX.

53. **Juliusz Słowacki: „Kajet geograficzny”**

ok. 1825 r., pol., 8°, 43 s., Kórnik 2204.

Szkolny zeszyt Juliusza Słowackiego zawiera alfabetyczny wykaz rzek na obszarze Rosji oraz Królestwa Polskiego i Księstwa Finlandzkiego. Sporządzony według rubryk: „Nazwisko rzeki. Skąd początek bierze albo przez jakie gubernie płynie. Dokąd wpada. Jakie rzeki z sobą zabiera. Jakie miasta nad tą rzeką”. W rubryce 1 liczy 696 nazw. Szczegóły w rozprawie: Jerzy Starnawski, *Kajet geograficzny Słowackiego*, *Onomastica* 12, 1966, s. 131–152.

54. **Dionizy Bugajewicz: Słownik encyklopedyczny**

ok. 1826 r., pol., f°, 139 k., PTPN 214.

„Zbiór wiadomości z rozmaitych dzieł zebranych, wraz z porównaniem geografii dawniejszej i niniejszej. Tom II.” Jest to słownik encyklopedyczny z różnych dziedzin, zebrany z drukowanych dzieł rozmaitych autorów. Między hasłami słownika niektóre dotyczą również geografii, potraktowanej, wbrew tytułowi, na równi z innymi realiami. Autor był benedyktynem w Lubiniu w Wielkopolsce. Por. też poz. 47.

55. **Teofil Żebrawski: „O sieciach do kart geograficznych”**

1831 r., pol., f°, 48 k., Kórnik 696.

„O sieciach do kart geograficznych, astronomicznych i morskich. Napisał Teofil Żebrawski dla uzyskania stopnia doktora filozofii w Uniwersytecie Jagiellońskim. W

Krakowie 1831". Jest to rękopis pracy, na podstawie której autor, b. topograf wojskowy w stopniu porucznika, uzyskał na wspomnianym uniwersytecie doktorat, pierwszy polski doktorat w zakresie kartografii. Do pracy dołączone (k. 45—48) cztery tablice z rysunkami. Omówienie rozprawy u J. Szaflarskiego, *Teofil Żebrawski (1800—1887) — pierwszy doktor kartografii na Uniwersytecie Jagiellońskim (1832) i jego działalność w tym zakresie*, *Studia i mat. z dziejów nauki polskiej*, Seria C, zesz. 13, 1968, s. 11—39. Zob. też: Z. Traczewska-Białkowska, *O działalności geodezyjnej Teofila Żebrawskiego (1800—1887)*, *Zeszyty nauk. Akad. Gór.-Hut. w Krakowie*, Geodezja zesz. 6, nr 69, 1964, s. 79—96 oraz B. Olszewicz, *Polska kartografia wojskowa*, Warszawa 1921, s. 138, 139 i XXXVII—XXXVIII.

56. Jakub Sobieski: Peregrynacje po Europie

ok. 1832 r., pol., 4°, 458 s., Rac. 167 A.

„Peregrynaczej Jaśnie Wielmożnego Jego Mśc Pana Jakóba Sobieskiego, wojewody ziem ruskich, po różnych cudzoziemskich państwach, także drogi do Baden z królem Władysławem IV odprawionej — krótkie opisanie”. Rękopis został przygotowany do druku, o czym świadczy imprimatur z dnia 8 XII 1832 r. i adiustacje. Obie podróże zostały wydane drukiem, lecz powyższy tekst różni się od edycji E. Raczyńskiego. Prawdopodobnie nie był podstawą wydania, lecz odpisem złożonym cenzurze. Por. poz. 31 gdzie opisany został rękopis znajdujący się w Bibliotece PAN w Kórniku oraz wyszczególnione edycje drukowane.

57. Władysław Jurkowski: Listy z Kaukazu

1839—1841 r., pol., f°, 22 k., Kórnik 1163, (Mikr. 37 333). W dużym zeszycie znajdują się kopie sześciu listów W. Jurkowskiego do Pelagii Podhorskiej. Cztery spośród nich są pisane z Jekaterynodaru (dziś Krasnodar), dwa

zaś z obozów wojskowych. Każdy podpisany, może własnoręcznie, nazwiskiem nadawcy. W. Jurkowski, służący w wojsku rosyjskich i biorący udział w ekspedycji wojskowej przeciw Czerkiesom na Kaukazie, w listach swych opisuje m.in. różne miejscowości kaukaskie. O Jurkowskim wzmiankuje M. Inglot w pracy *Polacy piszący na Kaukazie w pierwszej poł. XIX w.*, Pamiętnik Literacki 48, zes. 2, Wrocław 1957, s. 538—551. Nie wspomina o nim natomiast J. Reychman, *Polacy w górach Kaukazu do końca XIX w.*, Wierchy 23, Kraków 1954, s. 19—58. Zob. artykuł S. Konarskiego w *Pol. Sł. Biogr.*, t. 11, 1964—1965, s. 346—347. — Listy są współoprawne w jeden kodeks z korespondencją literacką Michała Grabowskiego z lat 1838—1841 (sygn. 1161).

58. **Zygmunt Skórzewski: Podróż do Niemiec, Czech i Austrii** 1843 r., pol., 4°, 16 k., Rac. 611.

„Dziennik podróży w części Niemczech, odprawionej w roku 1843 przez Z. Skórzewskiego. Poznań d. 21 czerwca 43 r.” Celem była kuracja w czeskich Teplicach. Trasa wiodła przez Głogów, Zgorzelec, Drezno do Teplic, następnie przez Pragę do Wiednia. W dzienniku, chociaż pisanym pobieżnie, znajdują się ciekawe wiadomości o zwiedzanych miejscowościach. Rękopis pochodzi z biblioteki Skórzewskich w Czerniejewie.

59. **Giulio Ruggieri i Herminio Valenti: Relacje z Polski** (w tłum. K. W. Kielisińskiego)

lata 40-te XIX w., pol., 4°, 44 + 195 s., Kórnik 267, (Mikr. 36 365).

W kodeksie znajdują się dwie relacje w tłumaczeniu na język polski, dokonany przez Kajetana Wincentego Kielisińskiego, do zamierzonego wydania drukiem „niektórych w księgozbiornie kórnickim nagromadzonych ciekawszych i ważniejszych materiałów do dziejów narodowych w XVI i XVII wieku”. Na s. 2—3 przedmowa

tłumacza. Na 40 s. nlb.: „Obraz dokładny Królestwa Polskiego wystawiony Piusowi czwartemu przez księdza Ruggieri powracającego z poselstwa do Zygmunta Augusta, r. 1568”. W dalszym ciągu kodeksu na 195 s. nlb.: „Relacja o Królestwie Polskim, zaczęta roku zeszłego, a dla różnych ważnych zatrudnień dokończona dopiero 20 lipca 1604 w Krakowie, uczyniona przez Jego Eminencję kardynała Valenti”, tekst nie dokończony. Inne kopie obu relacji (w jęz. włoskim) zob.: nuncjusza Reggieri pod poz. 33 i 51 oraz w zesz. 1 *Katalogu rękopisów geograficznych*, 1965, poz. 34 i 106; kardynała Valenti pod poz. 13 i 40. K. W. Kielisiński w latach 1840—1849 był bibliotekarzem w Bibliotece Kórnickiej. O nim zob. art. K. Kłodzińskiej w *Pol. Sł. Biogr.*, t. 12, 1966—1967, s. 402—403.

60. **Wincenty Pol: Drobne pisma geograficzne**

1 poł. XIX w., pol., f^o, 22 k., Rac. 1517.

„Rozprawy z nauk przyrodzonych. 1. O geografii u nas. 2. Rezultat geografii”. W części 1 (k. 2—7 i 14—15) mowa o brakach w zakresie geografii Polski. Autor domaga się opracowania opisu Polski w oparciu o badania w zakresie nauk przyrodniczych. Wiele miejsca poświęca zawiłym wywodom filozoficznym. W części 2 (k. 10—13 i 16—18) znajdują się różne luźne notatki, stanowiące zapewne szkic do większej całości. Tu snuje autor rozważania na temat roli warunków fizjograficznych, zwłaszcza wód, w dziejach Polski, również z uwagami natury filozoficznej. Ponadto na k. 20—21 znajduje się „Spis rozpraw odnoszących się do nauk przyrodn.” (pisany ok. poł. XIX w.) oraz na k. 22 wykaz wpływów Wisły. Karty 8, 9 i 19 nie zapisane.

61. **Wincenty Pol: Materiały do wykładów uniwersyteckich**

poł. XIX w., pol., f^o, 117 k., Rac. 1396.

Zespół składa się z poszytów, względnie z jednokartko-

wych nawet całości, oznaczonych literami od a) do l) i zawiera materiały do wykładów W. Pola na Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1849—1852. W poszytach luźne karty.

a) k. 1: „Plan geografii. Podziały. Wstępy”; k. 2: „Geografia. Tom II. Treść dzieła. Plan — podziały główne i podrzędne. Wstępy do wszystkich trzech tomów”; k. 3—17 zawiera brulion wykładu z zakresu hydrografii, geologii, też opisy, m.i. stepów ukraińskich i porohów dneprowych; k. 20: „Geografia. Tom II, część pierwsza. Kształt i powierzchnia kraju”; k. 21—42 zawiera opis fizyczny Europy. Ta część, miejscami nieco przeredagowana, a pod koniec znacznie rozszerzona, niewątpliwie z innego rękopisu jest opublikowana: W. Pol, *Północny wschód Europy pod względem natury*, Kraków 1851, s. 9—29 „I. Kształt europejskiego ładu wzarysie”, oraz w *Dzielałach Wincentego Pola wierszem i prozą*, Seria II, *Dziela prozą*, tom 1, Lwów 1875, s. 5—24.

b) k. 44—52: „III. Rzut oka na Europę pod względem strefy, roślinności i geograficznego rozdzielenia zwierząt” — tytuł ten autor skreślił i zmienił na „Stosunki klimatyczne Europy”. Ta część, z nielicznymi, późniejszymi poprawkami autora, nie zmieniona, jest również opublikowana: w wyżej wymienionej oddzielnej publikacji z r. 1851, s. 50—65 „III. Stosunki klimatyczne Europy”, oraz w tomie 2 *Dzielał* z r. 1875, s. 44—58.

c) k. 53—62: „IV. Roślinność Europy”.

d) k. 63—64: „Kolej prelekcji geografii powszechnej” zawiera plan 26 wykładów. Na końcu: „Na tem skończy się kurs pierwszy z końcem lutego 1850 r. Więc po 13 godzin wypada na miesiąc. Kurs drugi, letni, będzie się składał z dwóch oddziałów: 1. Geografia monarchii austriackiej wyłożona w 40 prelekcjach. 2. Geografia specjalna Galicji i W. Ks. Krakowskiego wyłożona w 24 prelekcjach. 3. Ekskursje małe, dzienne w letnich miesiącach, w okolicy Krakowa i Wieliczki, wspólnie z ucz-

niami i profesorem geologii p. Zejsznerem. Na tem skończy się kurs drugi...". (O wycieczkach naukowych zob.: W. Pol, *Kilka słów o tegorocznych naukowych wycieczkach*, Rocz. Tow. Nauk. Krak. 20, 1850, s. 590—599).

e) k. 65—66: „Prelekcja trzecia. O terminologii naukowej w geografii”.

f) k. 67: „Instrukcja Pana Kantego pod względem poszukiwań roślinności w okolicach Czarnej Hory”. Idzie o botanika Jana Kantego Łobarzewskiego (zob.: W. Szafer, *Zastugi Wincentego Pola dla geografii roślin w Polsce*, Sprawozdanie Komisji Fizjograficznej Akad. Umiej. w Krakowie, t. 50, Kraków 1916, s. 1—29 na końcu tomu z oddzielną paginacją od 1.

g) k. 68: „Źródła mineralne na północnych stokach Karpat” — tylko krótkie notatki w punktach.

h) k. 70: „Kraina równa” — rozważania orograficzne.

i) k. 71: „Geografia powszechna. Podział umiej. przyrodzonych. II Mineralogia” — krótka zapiska.

j) k. 72—77 to dwa fragmenty o ukształtowaniu dna morskiego, zasoleniu i sposobach odsalania wody morskiej — brak początku.

k) k. 78—94 zawiera notatki do siedmiu wykładów uniwersyteckich, m.i. na temat metody, terminologii, orografii, hydrografii, klimatologii, a także krótka wzmianka o wykładach prof. Zejsznera z geologii i kosmologii.

l) k. 96—117 to różne luźne notatki z zakresu geografii, opisy krajów europejskich, dane liczbowe. Szereg kart zostało skreślonych.

Powyższe materiały do wykładów W. Pola nie były dostępne autorowi rozprawy o tych wykładach, zob.: H. Barycz, *Wincenty Pol jako profesor geografii na Uniwersytecie Jagiellońskim*, Kraków 1949. — W zespole karty 18, 19, 43, 69 i 95 nie są zapisane.

Inne wykłady i prace W. Pola znajdują się w Bibliotece Ossolineum, zob. zeszyt 1 *Katalogu rękopisów geograficznych*, Warszawa 1965.

62. **Aleksander Humboldt: Obrazy natury (w tłumaczeniu anonimowym)**

ok. poł. XIX w., pol., f^o, 659 k., Uniw. 156.

„Obrazy przyrodzenia w różnych krajach i klimatach, z dodaniem objaśnień naukowych, przez Aleksandra Humboldta. Przełożone z wydania 3-go, tom I.” Tłumaczenie niektórych rozdziałów, a mianowicie: o stepach i pustyniach, o życiu nocnym zwierząt, o wulkanach, o wodospadach Orinoko, o wyżynie Caxamarca, o roślinach i opowiadanie o duchu rodyjskim. Na s. 347 notatka do nieznaney osoby: „Przebacz mi Ernerście [!], że wiersz twój, któryś mi nie do ogłoszenia, ale w liście tylko udzielił, tu w końcu I tomu widoków przyrodzenia zamieszczam”; wiersza brak. Wydanie 3 *Ansichten der Natur* ukazało się w r. 1849, w 2 tomach, przy czym tłumaczony tekst znajduje się tam w obu tomach. Również znajduje się w obu tomach pierwszego wydania polskiego: *Obrazy natury*, 2 tomy, w tłum. A. Urbańskiego z 3-go wyd. niemieckiego, Petersburg 1860. Rękopis jest darem Erazma Majewskiego w 1922 r.

63. **Opis podróży po Kalifornii**

pocz. 2 poł. XIX w., pol. 4°, 82 k., Kórnik 1651.

„Cztery miesiące pobytu w wyższej Kalifornii”. Jest to rodzaj pamiętnika, w dwóch zeszytach bez początku i końca, w którym co kilka dni zapisywane były ważniejsze wydarzenia i obserwacje. Autor przebywał w Kalifornii od maja do sierpnia 1848 r., w okresie gorączki złota, był w San Francisco, odbył podróż do Monterey, oraz w towarzystwie kilku Amerykanów wyprawił się w dolinę rzeki Sacramento i na zachodnie zbocza Sierra Nevada. Tekst zawiera ciekawe spostrzeżenia o ówczesnych stosunkach panujących w Kalifornii oraz opisy przygód (m.i. potyczka z Indianami). — Rękopis, z częstymi przekreśleniami i poprawkami, jest pisany ręką

Franciszka Gajewskiego (któremu *Inwentarz rękopisów Biblioteki Kórnickiej*, zesz. 2, Poznań 1963, s. 8, poz. 1651, przypisuje nawet autorstwo), tłumacza m.i. *Kosmosu* Humboldta (zob. poz. 64). Nie jest wykluczone, ale trudne do stwierdzenia, że rękopis jest pracą F. P. Wierzbickiego, autora książki: *California as it is, and as it may be, or a Guide to the Gold Region*, wydanej w San Francisco w 1849 r. w języku angielskim. Książka ta jest rzadkością bibliograficzną, wysoko z tego względu w Stanach Zjednoczonych cenioną. O Wierzbickim, podróżującym w owym czasie po środkowych i zachodnich stanach, zob. M. Haiman, *Polish Pioniers of California*, Chicago 1940, s. 39—43.

64. **Aleksander Humboldt: Kosmos** (w tłum. F. Gajewskiego) lata 50-te XIX w., pol., 4°, 46 k. i 340 s., Kórnik 1654. „Kosmos, przez Aleksandra von Humboldt, przełożył Franciszek Gajewski”. Jest to tłumaczenie tomu 1 *Kosmosu* w brudnopisie (zeszyt 46-kartkowy) oraz w poprawionym i rozszerzonym czystopisie (zeszyt 340-stronicowy). Przerwane na rozdziale „O geografii fizycznej w ogóle”. Dokonywane mimo ukazania się już w druku tłumaczenia obu tomów dzieła przez J. Baranowskiego, L. Zejsznera i H. Skrzyńskiego (1849—1852). F. Gajewski mówi w przedmowie o sobie, że nie jest w tej dziedzinie fachowcem, a nad tłumaczeniem pracował na wsi bez pomocy i rady. Nie jest więc wykluczone, że tłumaczem jest Franciszek z Błociszewa Gajewski (1792—1868), pułkownik, uczestnik powstania listopadowego i ziemianin w Wielkopolsce. Nie ma o tym wzmianki w jego *Pamiętnikach*, t. 1—2, wyd. w 1913 r. przez S. Karwowskiego; chronologicznie są one jednak doprowadzone tylko do upadku powstania listopadowego i nie obejmują późniejszego pobytu na wsi. Fotokopia tłumaczenia znajduje się w Pracowni Historii Geografii i Kartografii Zakładu

Historii Nauki i Techniki PAN we Wrocławiu. O F. Gajewskim zob. artykuł Z. Grota w *Pol. Sł. Biogr.*, t. 7, 1949—1958, s. 214—215.

65. **Michał Tyszkiewicz: Podróż do Egiptu i Nubii**
1861—1862 r., pol., f°, 311 i 230 s., Rac. 1135.
Dziennik podróży trwającej od 13 października 1861 do 28 lutego 1862 zawiera wiele wiadomości z dziedziny egiptologii, ciekawe uwagi o kraju, jego przyrodzie i mieszkańcach. Między innymi wspomina autor o spotkaniu w Kairze z Ferdynandem Lessepsem i kilku członkami Rady Administracyjnej Kanału Sueskiego. „Dziennik podróży do Egiptu i Nubii”, będący autografem, został częściowo wydany drukiem: M. Tyszkiewicz, *Dziennik podróży po Egipcie i Nubii*, część 1, Paryż 1863. Tom drugi rękopisu zawiera napis: „Część druga podróży do Egiptu Michała hr. Tyszkiewicza dotąd nie drukowana. Część pierwsza drukowana w Paryżu nakładem J. K. Wilczyńskiego”. Nie stanowi on dalszego ciągu tomu pierwszego rękopisu, lecz jest rozszerzoną, przeredagowaną i przygotowaną do druku wersją dalszej, nie wydanej części pierwszego rękopisu, znajdującej się na s. 162—311.
66. **Przewodnik po środkowych Włoszech**
1866—1867 r., pol., 8°, 21+16+36 s., Kórnik 2631.
Całość składa się z trzech poszytów: „Frascati” (21 s.) z opisem miasta i okolicy Gór Albańskich, „Porto d’Anzio” (16 s.) oraz „Wycieczka z Rzymu do Tivoli” (36 s.). Pisane i podpisane przez Tymoteusza Zielińskiego. Na tylnej okładce trzeciego poszytu napis: „Guida a Tivoli — descritta dal Can. D. Stanislao Rinaldi — Roma 1855”. Niewątpliwie całość jest tłumaczeniem z włoskich przewodników.
67. **J. E. Tennent: Opis Cejlonu**
1868 r., pol., 8°, 28 i 22 k., Kórnik 2495, (Mikr. 38 930).
„Ceylon, przez pana (sir) James Emerson Tennent. 1859”.

Drugi plik zatytułowany: „Cejlon przez P. Jakuba Emerson Tennent”. Oba, pisane innymi rękoma, są streszczeniami i równocześnie pozytywnymi recenzjami dzieła Tennenta, zawierającego szczegółowy i wszechstronny opis wyspy. Recenzja pierwsza — nie dokończona. Według *Inwentarza rękopisów Biblioteki Kórnickiej*, zesz. 2, Poznań 1963, s. 167, rękopisy pochodzą z 1868 r. i są tłumaczeniem na język polski w wersjach Bukatego i Niedźwieckiego. Proweniencja: spuścizna po Leonardzie Niedźwieckim, sekretarzu gen. Wł. Zamoyskiego. J. E. Tennent (1804—1869) był urzędnikiem gubernatorstwa angielskiego na Cejlonie, politykiem i pisarzem. Wydał o Cejlonie trzy dzieła: *Christianity in Ceylon*, 1850; *Account of Ceylon*, 2 tomy, 1859; *Sketches of the natural history of Ceylon*, 1861.

68. Podróż po Tyrolu, Nadrenii i Saksonii

po 1868 r., franc., f°, 60 k., Rac. 1585.

Dziennik, nie posiadający początku, zawiera opis podróży po Tyrolu, Nadrenii i Saksonii. Autor zwraca główną uwagę na pamiątki historyczne i podaje informacje z dziejów zwiedzanych miast i rejonów.

69. Albin Kohn: Listy o Syberii

lata 70-te XIX w., niem., 4°, 89 k., PTPN 724.

„Briefe aus und über Sibirien. Von Albin Kohn, wirklichen Mitgliede Kaiserl. Aklimatisations Gesellschaft zu Moskau und Mitgliede mehrerer deutschen agronomischen Vereine”. Tekst jest ujęty w szesnastu listach. Zawiera opis Syberii zarówno pod względem geograficznym, jak i etnograficznym oraz przyrodniczym. Do rękopisu dołączone luźne notatki o Syberii, różne zapiski po rosyjsku i niemiecku oraz kartki z adresami. Ponadto zeszytek zawierający polsko-czeremiski słowniczek, modlitwy i pieśni Maryjczyków (wówczas Czeremisi) i Czuwaszów. Ostatnim dodatkiem jest wycinek z XIX-wiecznej nie-

mieckiej gazety z artykułem *Skizzen aus Sibirien* von W. Radloff. Kohn (1820—1880) przebywał na Syberii w latach 1863—1870 jako zesłaniec po powstaniu styczniowym. Po powrocie osiadł w Poznaniu, rozwijając działalność naukową i publicystyczną przeważnie w języku niemieckim. Ogłosił wiele drobnych prac o Syberii i jej ludach oraz wspólnie z R. Andree książkę *Sibirien und das Amurgebiet*, Leipzig, dwa wydania w r. 1876, której część pierwszą pt. „Sibirien” napisał sam. Zapewne listy pozostają w związku z wydaną książką, lecz wymaga to szczegółowego zbadania. Zob. artykuł S. Czarnieckiego w *Pol. St. Biogr.*, t. 13, 1967—1968, s. 263—264.

70. **Podróż po Huculszczyźnie**

ok. 1890 r., pol., 8°, 25 k., Kórnik 2496, (Mikr. 38 931). „Na Ruthenii. Opis podróży po Huculszczyźnie podróżniczki angielskiej (po 1888)”. Podróż młodej Szkotki, konno, jedynie w towarzystwie wynajętego hucula, trwała 10 tygodni. Przebiegała przez dolinę Prutu i Czarnohorę, m.i. przez Mikuliczyn, Kosmacz, Żabie, Kosów oraz grzbietem Czarnohory przez Howerlę i Pop Iwana. Opis bezpośrednich kontaktów z mieszkańcami, wraz z życzliwymi o nich uwagami. Interesujące spojrzenie obcego podróżnika na kraj i ludzi. Wycieczka była fragmentem dłuższego pobytu w Galicji, w czasie którego autorka zaznajomiła się z książką S. Szczepanowskiego: *Nędza Galicji...* 1888. Zob. *Inwentarz rękopisów Biblioteki Kórnickiej*, zesz. 2, Poznań 1963, s. 154—155 i 167, gdzie wiadomość, że rękopis pochodzi z archiwum Leonarda Niedźwieckiego i jest jego „odczytem... na posiedzeniu Tow. Hist.-Liter. 1891”.

71. **Michał Wiszniewski: Opis Pragi i Karlowych Warów**

XIX w., pol., f°, Kórnik 139.

W liczącym 69 kart kodeksie, na k. 40—69 znajduje się brudnopis bez tytułu, stanowiący może fragment więk-

szej całości. Zawiera opisy Pragi i Karłowych Warów. Na opis Pragi składają się: historia miasta i jego położenie, ważniejsze budowle, instytucje naukowe i społeczne, osobliwości miasta, charakterystyka mieszkańców i ich zwyczaje. Na początku (k. 2—38) jest brudnopis M. Wiszniewskiego: „Dzieje powstania i upadku Państwa Arabskiego i Maurów w Hiszpanii i Portugalii”. O autorze (1794—1865) znanym historyku literatury i filozofie, pisze J. Dybiec, *Michał Wiszniewski, życie i twórczość*, Wrocław 1970.

72. Franciszek Bukaty: Podróż z Polski do Anglii

XIX w., pol., f^o, 14 k., Kórnik 1307.

„Dyaryusz podróży z Polskiej do Anglii z opisaniem wszelkich obserwacji i ciekawości, które się mogły naderżyć przejeżdżając różne miasta 1780 roku”. Podróż Bukatego (1747—1797), wówczas rezydenta Rzeczypospolitej w Anglii, trwała od 15 czerwca do 11 sierpnia 1780 r. i przebiegała trasą: Warszawa, Malbork, Gdańsk, Słupsk, Koszalin, Nowogard, Stargard, Pyrzyce, Schwedt, Eberswalde, Berlin, Brandenburg, Magdeburg, Hanower, Osnabrück, Deventer, Amsterdam. Stąd statkiem przez Haarlem i Lejdę do Hagi, następnie znów dylizanssem do Brielle i Hellevoetsluis, po czym statkiem do Anglii. Na pozostałą część rękopisu (k. 15—198) składa się dyplomatyczna korespondencja Bukatego z Londynu z lat 1780—1793. Całość jest wtórną kopią sporządzoną w XIX w. O Bukatym zob. artykuł B. Dembińskiego w *Pol. St. Biogr.*, t. 3, 1937, s. 114—115.

73. Opis Warmii i Mazur

ok. 1922—1924 r., pol., f^o, 7 k., Racz. 1185.

„Z geografii Warmii i Mazur”. Krótki opis geograficzny i krajoznawczy obszaru etnicznie polskiego. Podkreślona polskość i wyrażona nadzieja połączenia z Macierzą. Pierwszą stronę maszynopisu napisano na odwrocie pa-

pieru firmowego z nadrukiem: „Wicekonsul Rzeczypospolitej Polskiej w Olsztynie”. Wicekonsulem RP w Olsztynie w latach 1922—1924 był Karol Ripa (od r. 1925 placówkę podniesiono do rangi Konsulatu) i zapewne jego należy uznać za autora opisu.

74. Konstanty Balmont: Podróż do Oceanii

1927 r., pol., f^o, 25 k., Rac. 1489. !

Maszynopis odczytu pt.: „Oceania”, będącego wspomnieniem z podróży autora w 1912 r. do Tasmanii, Australii, Nowej Zelandii i Samoa. Opis ma charakter impresji literackich, ale zawiera nieco ciekawych realiów dotyczących zwiedzanych krajów i ich ludności. Przekład z rosyjskiego został dokonany przez prof. Piotra Żukowskiego. Na ostatniej karcie maszynopisu znajduje się notatka jego ręką: „Przełożyłem na prośbę K. Balmonta z jego rękopisu w r. 1927. P. Żukowski, Poznań, Karwowskiego 22. Jak widać z załączonego listu M. Kasprowiczowej, u której na Harendzie Balmont bawił wiosną 1927 r. i gdzie go spotkałem (był również u mnie w Poznaniu w maju 1927), — „Oceanię” wygłosił w Warszawie (a może i w innych miastach) — w moim przekładzie. P. Ż.”. Wspomnianego listu M. Kasprowiczowej przy maszynopisie nie ma. Konstanty Balmont (1867—1943) był znanym poetą rosyjskim, przywódcą modernistów, m.i. tłumaczył Słowackiego na język rosyjski.

75. Wycieczka naukowa do Austrii, Jugosławii i Węgier

1929 r., pol., 8°, 64 k., Rac. 1550.

„Wrażenia z wycieczki do Austrii, Jugosławii i Węgier, sierpień-wrzesień 1929”. Jest to dziennik wycieczki urządzonej przez Instytut Geograficzny Uniwersytetu Poznańskiego w dniach 15 VIII—20 IX 1929, z udziałem 24 studentów geografów poznańskich, pod kierownictwem prof. St. Pawłowskiego. Trasa prowadziła przez Wiedeń, Salzburg, Wysokie Taury, Lublanę, Rijekę, Dubrownik,

Sarajewo, Belgrad, Żelazną Bramę, Budapeszt. Dziennik zawiera wiele obserwacji geograficznych.

76. **Korespondencja Stanisława Pawłowskiego**

lata 20-te i 30-te XX w., pol., f^o, 6 tek, WAP Poznań.

W zbiorze „Spuścizny osób i rodzin”, w 6 tekach znajduje się korespondencja prof. Stanisława Pawłowskiego w sprawach naukowych i wydawniczych — fragmenty z lat: 1924, 1925, 1930, 1935 i 1937. Korespondencja zawiera około 3000 listów oraz kopii odpowiedzi S. Pawłowskiego i obejmuje m.i.: oceny prac naukowych, sprawy Polskiego Towarzystwa Geograficznego i Towarzystwa Geograficznego w Poznaniu oraz połączenia polskich towarzystw geograficznych, sprawy obsady katedry geografii we Lwowie po przejściu prof. Romera na emeryturę i katedry na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego w 1938 r., dalej sprawy „Słownika Geograficznego Państwa Polskiego” i badań na Polesiu oraz „Książnicy-Atlas” i jej wydawnictw. Poza tym listy od lub do wielu osób, m.i. do i od następujących przyjaciół, kolegów i uczniów prof. Pawłowskiego: W. Antoniewicza, H. Arctowskiego, S. Arnolda, K. Bohdanowicza, J. Czekalskiego, W. Deszczki, K. Dobrowolskiego, J. Dylika, R. Galona, A. Janowskiego, J. Jurczyńskiego, ks. S. Kozierowskiego, B. Krygowskiego, S. Lencewicza, J. Lewińskiego, M. Mścisz, J. Młodziejewskiego, S. Niemcówny, B. Olszewicza, M. Polackówny, E. Romera, B. Rydzewskiego, R. Stopy, L. Sawickiego, M. Siedleckiego, J. Smoleńskiego, W. Winida, A. Zierhoffera. Są tu także listy geografów niemieckich, uczniów prof. Pawłowskiego: H. P. Kossacka i W. Maasa. — Powyższe fragmenty zostały znalezione w archiwum poznańskiego Gestapo, korespondencja za brakujące lata zapewne tam zaginęła. — Zawartość wymienionych 6 tek została zmikrofilmowana, filmy znajdują się w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie.

77. **Marian Suszka: Monografia powiatu wrzesińskiego**
1936 r., pol., f^o, 36 k., Rac. 1794.
„Monografia powiatu wrzesińskiego z uwzględnieniem
stosunków narodowościowych i gospodarczych, opraco-
wana na ćwiczeniach z geografii gospodarczej II roku
Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu u p. prof. dra
F. Barcińskiego. Marian Suszka, stud. II r.”. Praca oce-
niona b. dobrze. Dodana mapa.
78. **Franciszek W. Bolt: Monografia gminy Barłozno**
1936 r., pol., f^o, 33 k., Rac. 1795.
„Monografia gminy wiejskiej Barłozno, powiat Starogard,
Pomorze”. Maszynopis pracy (magisterskiej, seminaryj-
nej?) pisanej pod kierunkiem prof. St. Nowakowskiego
i ocenionej przezeń b. dobrze w dn. 16 III 1936. Dodane:
mapka i tabele.
79. **Szlaki wodne powiatu obornickiego**
1937 r., pol., 8°, 53 k. + album 47 fotogr., Rac. 1551.
„Opis szlaków wodnych powiatu obornickiego wojewódz-
twa poznańskiego. Opracowali członkowie Rogozińskiego
Klubu Kajakowców w Rogoźnie Wlkp. Alfons Stiller
adw., prezes, Józef Kowalski, sekretarz”. Jest to maszy-
nopsis pracy konkursowej, przesłanej do Instytutu Geo-
graficznego Uniwersytetu Poznańskiego. Obejmuje opis
Rogoźna oraz szlaki wodne jezior Rogozińskiego i Budzi-
szewskiego oraz Warty i Wełny. Dołączony album zdjęć
ze szlaku turystycznego.
80. **Stanisław Kozierowski: Materiały naukowe**
przed 1949 r., pol., szereg tomów, WAP Poznań P III 15.
Liczące szereg tomów archiwum naukowe ks. Kozierow-
skiego (1874—1949) zawiera przede wszystkim materiały
do badań toponomastycznych i osadniczych w Wielko-
polsce i częściowo na Pomorzu. Obejmuje zarówno prace
drukowane, jak i rękopisy prac nie wydanych, np.: „Naz-

wy wód stojących między Łabą a Wołgą". Por. artykuł S. Urbańczyka w *Pol. St. Biogr.*, t. 14, 1968—1969, s. 628—629 oraz dwa artykuły materiałowe: L. Gomolec, *Prace badawcze ks. Stanisława Kozierowskiego*, *Przegląd Zachodni* 5, 1949, s. 88—90 i S. Urbańczyk, *Ks. Stanisław Kozierowski jako onomasta*, tamże, s. 91—93.

INDEKS

Indeks niniejszy w układzie krzyżowym zawiera nazwiska wszystkich osób wspomnianych w katalogu (autorów, wydawców, redaktorów, tłumaczy itd.), dalej nazwy geograficzne oraz ważniejsze nazwy rzeczowe. Liczby odsyłają do pozycji katalogu. Podane w nawiasach daty przy liczbach, występujące często przy nazwach geograficznych, oznaczają czas, z którego opis pochodzi.

- Afryka 26 (1768), 43 (1806).
Albańskie Góry 66 (poł. XIX w.).
Aleksander Jagiellończyk, król polski 10.
Alí — Bej zob. Bobowski, Wojciech.
Ameryka 6 (1607), 26 (1768), 43 (1806).
Ameryka Południowa 62 (1 poł. XIX w.).
Amsterdam 7 (pocz. XVII w.), 17 (1678), 72.
Amur 69.
Andree, Ryszard 69.
Andrzej Bobola, św. 30.
Anglia 31 (1 poł. XVII w.), 17 i 19 (1678), 72 (1780).
Antoniewicz, Włodzimierz 76.
Antwerpia 18 (kon. XVII w.).
Anzelm Polak (Jerozolimczyk), bernardyn 22.
Anzio 66 (poł. XIX w.).
Arabia 29 (kon. XVIII w.), 71.
Arcowski, Henryk 76.
Arnold, Samuel 20.
Arnold, Stanisław 76.
Arystoteles 3, 6.
Asyria 44.
Augsburg 17 (1678).
Aulnoy, Maria Katarzyna 50.
Australia 74 (1912).
Australii ludy 74.
Austria 31 (1 poł. XVII w.), 17 i 19 (1678), 43 (1806), 44 (1809), 58 (1843), 75 (1929), 61.
Azja 26 (1768), 43 (1806).
Babilonia 44.
Babinger, Franciszek 9.
Baden 31 i 56 (1 poł. XVII w.).
Balmont, Konstanty 74.
Baranowski, Jan 64.
Barciński, Florian 77.
Barłożno, wieś 78 (1936).
Barycz, Henryk 12, 34, 61.
Basnagius, J. 22.
Bauch, Gustaw 7.
Bazylea 48.
Bederski, Antoni 7.
Belgia 31 (1 poł. XVII w.).
Belgrad 75.
Berlin 17 (1678), 18 (kon. XVII

- w.), 49 (1820), 72.
 Berno 48.
 Bertaus, Pr. 36.
 Bielefeld 18 (kon. XVII w.).
 Billewicz, Teodor 17, 19.
 Błociszewo 64.
 Bobowski, Wojciech (Alf — Bej)
 9.
 Bodier, Michał 9.
 Bodniak, Stanisław 13.
 Bohdanowicz, Karol 76.
 Bolonia 12 (1595), 17 (1678), 30.
 Bolt, Franciszek W. 78.
 Boniecki, Adam 30.
 Bonn 49 (1820), 7.
 Brandenburg 18 (kon. XVII w.),
 72.
 Bratysława 30.
 Brensztejn, Michał 17.
 Brielle 72.
 Brig 48.
 Brno 31.
 Bruksela 18 (kon. XVII w.).
 Buczek, Karol 22.
 Budapeszt 30 (kon. XVIII w.),
 75.
 Budziszewskie Jezioro 79 (1937).
 Bugajewicz, Dionizy 47, 54.
 Bujak, Franciszek 22.
 Bukaty, Antoni 50, 67.
 Bukaty, Franciszek 72.
 Bystrzonowski, Wojciech 25.
- Cambrai 18 (kon. XVII w.).
 Canisius, H. 22.
 Caxamarca (wyżyna) 62 (1849).
 Cejlon 29 (kon. XVIII w.), 67
 (1859).
 Cellarius, Andrzej 46.
 Chamonix 48.
 Chiny 1 (kon. XIII w.).
 Chronologia 2.
 Cieplice Śl. Zdr. 17 (1678).
- Cieszyn 30.
 Conseillant, Bathilde 42.
 Cook, James 30.
 Cypr 29 (kon. XVIII w.).
 Czarniecki, Stanisław 69.
 Czarnohora 70 (kon. XIX w.),
 61.
 Czechy 17 i 19 (1678), 58 (1843).
 Czekalski, Józef 76.
 Czeremisi zob. Maryjczycy
 Czerkiesi 57.
 Czerniejewo 46, 58.
 Czerny, Anna Ludwika 1.
 Częstochowa 30, 31.
 Czubek, Jan 4, 12.
 Czuwasze 69.
- Dania 7.
 Dembiński, Bronisław 72.
 Deszczka, Władysław 76.
 Deventer 72.
 Długosz, Jan 11.
 Dniepr 61 (porohy).
 Dobrowolski, Kazimierz 76.
 Drezno 58 (1843), 30, 51.
 Dubrownik 75.
 Dybiec, Julian 13.
 Dylík, Jan 76.
 Działyński, Adam Tytus 19, 51.
 Dzieduszycki, Antoni Bazylí (?)
 29.
- Eberswalde 72.
 Egipt 29 (kon. XVIII w.), 65
 (1862).
 Eisenach 7.
 Erfurt 7.
 Estreicher, Karol 4, 8, 9, 20, 22,
 23, 25, 27, 30, 34, 37, 38, 39.
 Etnografia 74 (ludy Australii
 i Oceanii), 50 (Hiszpanie), 70
 (Huculi), 29 (Indusi), 37 (Per-
 sowie), 5, 13, 32, 33, 40, 41, 51

- i 59 (Polacy), 69 (syberyjskie ludy), 48 (Szwajcarzy), 9 (Turcy).
- Europa 31 i 56 (1 poł. XVII w.), 17 i 19 (1678), 26 (1678), 20 (pocz. XVIII w.), 36 (pocz. XVIII w.), 24 (1 poł. XVIII w.), 28 (1779), 35 (XVIII w.), 43 (1806), 61 (poł. XIX w.).
- Faënza 13.
- Ferrara 12 (1595), 17 i 19 (1678), 30.
- Finkel, Ludwik 5.
- Finlandzkie Księstwo 53.
- Fitogeografia 61.
- Florencja 12 (1595), 17 i 19 (1678), 30.
- Francja 31 (1 poł. XVII w.), 17 i 19 (1678), 18 (kon. XVII w.), 28 (1779), 43 (1806).
- Frankfurt n.Menem 49 (1820), 7.
- Frankfurt n.Odrą 18 (kon. XVII w.), 49 (1820).
- Frascati 66 (poł. XIX w.).
- Frycowski, Michał 6.
- Gadomski, Stanisław 29.
- Gaeta 12 (1595).
- Gajewski, Franciszek 63, 64.
- Galicja 61, 70.
- Galon, Rajmund 76.
- Gams, P. B. 13.
- Garczyński, Antoni 45.
- Gdańsk 7, 72.
- Genewa 48.
- Geografia 6, 14, 25, 42, 43, 44, 60, 61, 62, 64.
- Geografia astronomiczna 6.
- Geografia fizyczna 60, 61, 62, 64.
- Geografia ogólna 25.
- Geografia regionalna 43, 44.
- Geograficzna terminologia 61.
- Geograficzne nazewnictwo 47.
- Geograficzne piśmiennictwo 44.
- Geograficzne Towarzystwo Polskie zob. Polskie Towarzystwo Geograficzne
- Geograficzne Towarzystwo w Poznaniu zob. Towarzystwo Geograficzne w Poznaniu
- Geograficzny Instytut Uniwersytetu Poznańskiego 75, 79.
- Geograficzny słownik 54, 76.
- Geograficzny słownik Polski 76.
- Geografii Katedra na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie 76.
- Geografii Katedra na Uniwersytecie Warszawskim 76.
- Geografii klasyfikacja 42.
- Geologia 61.
- Getynga 49 (1820).
- Glarus 48.
- Głogów 49 (1820), 58 (1843).
- Gomolec, Ludwik 80.
- Gondo 48.
- Grabowski, Michał 57.
- Graz 30.
- Grecja 28 (1779).
- Grenobla 17 (1678).
- Grindelwald 48.
- Grot, Zdzisław 64.
- Gwagnin, Aleksander 11.
- Haarlem 72.
- Haga 72.
- Haiman, Mieczysław 63.
- z Halifax Jan zob. Sacrobosco
- Hamburg 17 i 19 (1678), 7.
- Hanower 72.
- Harenda w Zakopanem 74.
- Hellevoetsluis 72.
- Hempel, Teodor 51.
- Henryk Wazely, król polski 34.
- Hiszpania 31 (1 poł. XVII w.),

- 50 (1679), 28 (1779), 44 (1809),
12, 71.
Hiszpanie 50.
Hoene Wroński, Józef Maria 42,
43, 44.
Holandia 7 (pocz. XVII w.), 31
(1 poł. XVII w.), 17 i 19 (1678),
28 (1779).
Howerla 70 (kon. XIX w.).
Hrebnicka, Anna z Korsaków
30.
Hrebnicki, Antoni 30.
Hrebnicki, Ignacy 30.
Huculi 70.
Huculszczyzna 70 (kon. XIX w.).
Humanistyczny Wydział Uniwer-
sytetu Warszawskiego 76.
Humboldt, Aleksander 62, 63, 64.
Hübner, Jan 36.
Hydrografia 53, 61, 80.
- Indianie 63.
Indie 29 (kon. XVIII w.).
Indusi 29.
Inflanty 38 (XVIII w.).
Ingłot, Mieczysław 57.
Innsbruck 17 i 19 (1678), 30.
Irańczycy zob. Persowie
- Jagielloński Uniwersytet 61.
Jakub z Kowalewic zob. z Ko-
walewic Jakub
Jan III, król polski 18, 31.
Jan z Halifax zob. Sacrobosco
Jan ze Stobnicy zob. ze Stobnicy
Jan
Janowski, Aleksander 76.
Jekaterynodar (Krasnodar) 57
(ok. 1840).
Jerozolima 4 (XVI w.).
Jerozolimczyk zob. Anzelm Po-
lak
Joannicy, Gabriel 6.
- Jugosławia 75 (1929).
Jurczyński, Juliusz 76.
Jurkowski, Władysław 57.
- Kair 65 (1862).
Kalifornia 63 (1848).
Kaliski departament 45 (1811).
Karlowe Wary 71 XIX w.).
Karpaty 61, 70.
Kartografia 52, 55.
Kartograficzne rzuty 52, 55.
Karwowski, Stanisław 7, 64.
Kasprowiczowa, Maria 74.
Kaukaz 57 (ok. 1840).
Keller, Henryk 48.
Kempini, Symon 27.
Kielisiński, Kajetan Wincenty
59.
Klage, Tomasz 8.
Klimatologia 61.
Kłodzińska, Kamila 59.
Kłokocki, Hieronim 9.
Kłokocki, Stanisław 9.
Koblencja 49 (1820), 7.
Kohn, Albin 69.
Kolonja 7 pocz. XVII w.).
Kołaczkowski, Klemens 52.
Kołobrzeg 7.
Konarski, Stanisław 57.
Kongresówka zob. Królestwo
Polskie
Konopczyński, Władysław 17.
Konstancja 48.
Korbut, Gabriel 4, 12, 17, 22, 34,
37.
Kordt, Benjamin 38.
z Korsaków Hrebnicka Anna
zob. Hrebnicka, Anna z Kor-
saków
Korsyka 28 (1779), 29.
Kosmacz 70 (kon. XIX w.).
Kosów 70 (kon. XIX w.).
Kossack, Jan Piotr 76.

- Koszalin 72.
 z Kowalewic Jakub 3.
 Kowalski, Józef 79.
 Kozierowski, Stanisław 76, 80.
 Kórnik 19, 56, 59.
 Krakowski Uniwersytet zob.
 Uniwersytet Jagielloński w
 Krakowie
 Kraków 6 (1607), 1, 10, 11, 13, 15,
 16, 17, 22, 27, 29, 30, 31, 55,
 59, 61.
 Krasiński, Jan Andrzej 34.
 Krasnodar zob. Jekaterynodar
 Kraushar, Aleksander 31.
 Kromer, Marcin 11.
 Królestwo Polskie (Kongresów-
 ka) 53.
 Krusiński, Tadeusz 37.
 Krygowski, Bogumił 76.
 Kubala, Ludwik 31.
 Kujawy 23 (pocz. XVII w.).
 Kukulski, Leszek 4.
 Kunicki, Wacław 10.
 Kurdwanowski, Józef 29.
 Kurlandia 23 (pocz. XVII w.),
 39 (1768).
 Kurtzmann, Ludwik 48.
 Kwiatkowski 17.

 Lech (legendarny książę) 10.
 Legnica 7.
 Lejda 72.
 Lencewicz, Stanisław 76.
 Lesseps, Ferdynand 65.
 Leszno 20, 23, 49.
 Lewicki, Marian 1.
 Lewiński, Jan 76.
 Lippomano, Girolamo 5, 41, 51.
 Lipsk 7.
 Litwa 46 (XVI—XVII w.), 23
 (pocz. XVII w.), 13 (1604), 6
 (1607), 32 (1647), 39 (1768), 46
 (1811).

 Loga, Adam 49.
 Londyn 17 i 19 (1678), 72.
 Lozanna 48.
 Lubiń 47, 54.
 Lublana 75.
 Lublin 30.
 Lubomirska, Teresa 28.
 Lucerna 48.
 Lwowski Uniwersytet 76.
 Lwów 30, 76.
 Lyon 17 i 19 (1678).

 Łaba 80.
 Łobarzewski, Jan Kanty 61.
 Łukaszewicz, Józef 23.

 Maas, Walter 76.
 Maciej z Miechowa zob. z Mie-
 chowa Maciej
 Madagaskar 29 (kon. XVIII w.).
 Magdeburg 18 (kon. XVII w.),
 49 (1820), 72.
 Majewski, Erazm 62.
 Maksymilian Emanuel, elektor
 18.
 Malbork 72.
 Malta 29 (kon. XVIII w.).
 Małopolska 23 (pocz. XVII w.),
 6 (1607), 39 (1768).
 Mapa świata OT 3.
 Mapy 39, 52, 55.
 Marburg 49 (1820).
 Marco Polo 1.
 Marsylia 29.
 Martwe Morze 4 (XVI w.).
 Maryjczycy (Czeremisi) 69.
 Mauritius 29 (kon. XVIII w.).
 Maurowie 71.
 Mazowsze 23 (pocz. XVII w.),
 6 (1607).
 Mazury 73 (ok. 1924).
 Mediolan 17 i 19 (1678).
 Meklemburgia 7.

- Mela Pomponiusz 39.
 Meteorologia 3.
 z Miechowa Maciej (Miechowita) 11.
 Mikuliczyn 70 (kon. XIX w.).
 Milej, Wojciech 6.
 Minasowicz, Józef Epifani 39.
 Mineralogia 61.
 Młodziejowski, Jerzy 76.
 Modena 30.
 Moguncja 7.
 Mołdawia 28 (1779).
 Monachium 30.
 Mons (18 (kon. XVII w.).
 Monterey 63 (1848).
 Moskwa 69.
 Moskwa, państwo 6 (1607).
 Mouthier 48.
 Mścisz, Michał 76.
 Muczkowski, Józef 6, 39.
 Murinius, Marcin 27.
 Musonius, Jan (Joachim) 23.
 Musonius, Krzysztof 23.

 Nadrenia 68 (2 poł. XIX w.).
 z Nagłowic Rej Andrzej 7.
 Natoński, Bronisław 8, 37.
 Nazewnictwo geograficzne 47.
 Neapol 12 (1595), 17 i 19 (1678).
 Neuchâtel 48.
 Nidzowski, Adam 25.
 Niedźwiecki, Leonard 50, 67, 70.
 Niegoszewski, Stanisław 12.
 Niemcówna, Stanisława 76.
 Niemcy 7 (pocz. XVII w.), 31 (1 poł. XVII w.), 17 i 19 (1678), 43 (1806), 49 (1820), 58 (1843).
 Niesiecki, Kasper 9.
 Nieśwież 4.
 Nikolsburg 31.
 Norymberga 17 i 19 (1678).
 Nowa Zelandia 74 (1912).
 Nowakowski, Stanisław 42, 78.

 Nowogard 72.
 Nubia 65 (1862).
 Nuncjuszów relacje o Polsce 33, 51 i 59 (1568), 5, 41 i 51 (1575), 13, 40 i 59 (1604), 32 (1647).
 Obornicki powiat 79 (1937).
 Oceania 74 (1912).
 Oceanii ludy 74.
 Oceanografia 61.
 Olszewicz, Bolesław 1, 17, 52, 55, 76.
 Olsztyn 73.
 Ołomuniec 30 (kon. XVIII w.), 31.
 Orgelbrand, Samuel 9.
 Orinoko 62 (1849).
 Osadnictwo 80.
 Osnabrück 72.
 Ostrawa 31.

 Padwa 12 (1595), 17 i 19 (1678), 30.
 Palestyna 22 (pocz. XVI w.), 4 (XVI w.).
 Paryż 17 i 19 (1678), 18 (kon. XVII w.), 65.
 Pawłowski, Stanisław 75, 76.
 Persja 37 (1727), 29 (kon. XVIII w.).
 Persowie 37.
 Petersburg 31.
 Piltyń 39 (1768).
 Pipin, Franciszek 1.
 Pius IV, papież 33, 51, 59.
 Poczdam 49 (1820).
 Podhorska, Pelagia 57.
 Podlasie 6 (1607).
 Podręczniki geografii 20, 26, 28, 35, 36.

 Podróże:
 Ameryka Południowa 62 (1 poł. XIX w.).

- Anglia 31 (1 poł. XVII w.), 72 (1780).
- Arabia 29 (kon. XVIII w.)
- Australia 74 (1912).
- Austria 31 (1 poł. XVII w.), 58 (1843), 75 (1929).
- Belgia 31 (1 poł. XVII w.).
- Cejlon 29 (kon. XVIII w.).
- Chiny 1 (kon. XIII w.).
- Cypr 29 (kon. XVIII w.).
- Czechy 17 i 19 (1678), 58 (1843).
- Egipt 29 (kon. XVIII w.), 65 (1862).
- Europa 31 i 56 (1 poł. XVII w. 17 i 19 (1678)).
- Francja 31 (1 poł. XVII w.), 18 (kon. XVII w.).
- Hiszpania 31 (1 poł. XVII w.), 50 (1679).
- Holandia 7 (pocz. XVII w.), 31 (1 poł. XVII w.).
- Huculszczyzna 70 (kon. XIX w.).
- Indie 29 (kon. XVIII w.).
- Jugosławia 75 (1929).
- Kalifornia 63 (1848).
- Litwa 32 (1647).
- Madagaskar 29 (kon. XVIII w.).
- Malta 29 (kon. XVIII w.).
- Mauritius 29 (kon. XVIII w.).
- Nadrenia 68 (2 poł. XIX w.).
- Niemcy 7 (pocz. XVII w.), 31 (1 poł. XVII w.), 17 i 19 (1678), 49 (1820), 58 (1843).
- Nowa Zelandia 74 (1912).
- Nubia 65 (1862).
- Oceania 74 (1912).
- Palestyna 22 (pocz. XVI w.), 4 (XVI w.).
- Persja 37 (1727), 29 (kon. XVIII w.).
- Polska 33, 51 i 59 (1568), 5, 41 i 51 (1575), 13, 40 i 59 (1604), 32 (1647).
- Portugalia 31 (1 poł. XVII w.).
- Saksonia 68 (2 poł. XIX w.).
- Samoa 74 (1912).
- Syberia 69 (2 poł. XIX w.).
- Szwajcaria 48 (1817).
- Tasmania 74 (1912).
- Turcja 9 (1668).
- Tyrol 68 (2 poł. XIX w.).
- Węgry 30 (kon. XVIII w.), 75 (1929).
- Włochy 12 (1595), 31 (1 poł. XVII w.), 17 i 19 (1678), 30 (kon. XVIII w.).
- Pol, Wincenty 60, 61.
- Polacy 5, 13, 32, 33, 40, 41, 51, 59.
- Polackówna, Maria 76.
- Polesie 76.
- Pollak, Roman 4.
- Polska 33, 51 i 59 (1568), 5, 41 i 51 (1575), 34 (2 poł. XVI w.), 23 (pocz. XVII w.), 13, 40 i 59 (1604), 6 (1607), 32 (1647), 10 (2 poł. XVII w.), 11 (XVII w.), 15 (XVII w.), 16 (XVII w.), 21 (1702), 24 (1 poł. XVIII w.), 39 (1768). 1, 8, 31, 50, 60, 72. 73.
- Polska, mapy 39.
- Polska, słownik geograficzny 76.
- Polskie Towarzystwo Geograficzne 76.
- Pomorze 27 (1772), 7, 78, 80.
- Pontarlier 48.
- Pop Iwan 70 (kon. XIX w.).
- Portugalia 31 (1 poł. XVII w.), 28 (1779), 12, 71.
- Poznań 7, 11, 17, 18, 22, 31, 40, 48, 69, 74, 75, 76, 77, 79.
- Poznański Uniwersytet 75, 79.

- Poznańskie województwo 79.
 Praga 17 i 19 (1678), 58 (1843),
 71 (XIX w.).
 Pruskie państwo 44 (1809).
 Prusy Książęce 23 (pocz. XVII
 w.), 27 (1772).
 Prut 70 (kon. XIX w.).
 Przełęcz Św. Gotharda 48.
 Ptolemeusz Klaudiusz 6, 22, 39.
 Ptolemeusza „Geografia” (ko-
 mentarz) 6.
 Puskalanka, Urszula 3.
 Puławy 30.
 Pyrzyce 72.
- Raczyński, Edward 31, 56.
 Radloff, W. 69.
 Radziwiłł, Mikołaj Krzysztof
 (Sierotka) 4.
 Rangoni, Klaudiusz 13.
 Ratyżbona 30.
 Rej, Andrzej z Nagłowic zob.
 z Nagłowic Rej Andrzej.
 Relacje nuncjuszów o Polsce 33,
 51 i 59 (1568), 5, 41 i 51 (1575),
 13, 40 i 59 (1604), 32 (1647).
 Reychman, Jan 29, 57.
 Ricaut, Paul 9.
 Rijeka 75.
 Rinaldi, Stanisław 66.
 Ripa, Karol 73.
 Rogalin 28.
 Rogozińskie Jezioro 79 (1937).
 Rogoźno Wielkopolskie 79 (1937).
 Romer, Eugeniusz 76.
 Rosja 43 (1806), 53.
 Ruggieri, Giulio 33, 51, 59.
 Ruś Czerwona 23 (pocz.
 XVII w.).
 Rydzewski, Bronisław 76.
 Rykaczewski, Erazm 5, 33.
 Rzuty kartograficzne 52, 55.
 Rzym 12 (1595), 17 i 19 (1678),
 30 (kon. XVIII w.), 66 (poł.
 XIX w.).
- Sacramento, rzeka 63 (1848).
 Sacrobosco 6.
 Saksonia 44 (1809), 68 (2 poł.
 XIX w.).
 Salzburg 75.
 Samoa 74 (1912).
 San Francisco 63 (1848).
 Sankt Gallen 48.
 Sarajewo 75.
 Sardynia 28 (1779), 29.
 Sarmacja Europejska 8.
 Sarnicki, Stanisław 11.
 Sawicki, Ludomir 76.
 Schwedt 72.
 Schwyz 48.
 Semigalia 39 (1768).
 Siedlecki, Michał 76.
 Siena 12 (1595), 30.
 Sierotka Radziwiłł zob. Radzi-
 wiłł, Mikołaj Krzysztof
 Sierra Nevada 63 (1848).
 Sinapius, Jan 29.
 Sion 48.
 Sipayłówna, Maria 20.
 Skórzewscy 46.
 Skórzewski, Rajmund 46.
 Skórzewski, Zygmunt 58.
 Skrzyński, Hipolit 64.
 Słowacki, Juliusz 53, 74.
 Słownik geograficzny 54, 76.
 Słownik geograficzny Polski 76.
 Słuck 9.
 Słupsk 72.
 Smoleński, Jerzy 76.
 Sobieska, Teresa Kunegunda 18.
 Sobieski, Jakub 31, 56.
 Solura 48.
 Sosnowski, Maksymilian Ed-
 ward 48.
 Spisz 39 (1768).

- Stambuł 29.
 Stanisław August, król polski 29, 30.
 Stany Zjednoczone A. P. 63.
 Stargard 72.
 Starnawski, Jerzy 53.
 Starogardzki powiat 78.
 Stasiak, Stefan 29.
 Statystyka 44, 45.
 Stefan Batory, król polski 34, 38.
 Stiller, Alfons 79.
 ze Stobnicy Jan 22.
 Stopa, Roman 76.
 Strabon 39.
 Strubicz, Maciej 38.
 Strykowski, Maciej 46.
 Sueski Kanał 65.
 Suszka, Marian 77.
 Syberia 69 (2 poł. XIX w.).
 Syberyjskie ludy 69.
 Sycylia 28 (1779).
 Szaflarski, Józef 55.
 Szafuza 48.
 Szczecin 7.
 Szczepanowski, Stanisław 70.
 Szwajcaria 28 (1779), 48 (1817).
 Szwajcarzy 48.
 Szwecja 32.

 Śląsk 17 i 19 (1678), 29, 31.
 Śląsk austriacki 44 (1809).
 Śląsk pruski 44 (1809).
 Świat 2 (XV w.), 1, 3.

 T. Emil 48.
 Tasmania 74 (1912).
 Tatarzy 28 (1779).
 Tennent, James Emerson 67.
 Teplice 58 (1843).
 Terminologia geograficzna 61.
 Thun 48.
 Tiepolo, Giovannii 32.

 Tivoli 12 (1595), 66 (poł. XIX w.).
 Toponomastyka 80.
 Toruń 7.
 Towarzystwo Geograficzne Polskie zob. Polskie Towarzystwo Geograficzne.
 Towarzystwo Geograficzne w Poznaniu 76.
 Traczewska-Białkowa, Zofia 55.
 Treter, Tomasz 4.
 Triest 30.
 Trydent 17 i 19 (1678).
 Turcja 32 (1647), 9 (1668), 28 (1779), 43 (1806).
 Turcy 9.
 Turyn 17 i 19 (1678).
 Tyrol 68 (2 poł. XIX w.).
 Tyszkiewicz, Michał 65.

 Ukraina 61 (poł. XIX w.).
 Uniwersytet Jagielloński w Krakowie 61.
 Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie 76.
 Uniwersytet Poznański 75, 79.
 Uniwersytet Warszawski 76.
 Urbańczyk, Stanisław 80.
 Urbański, Aureli 62.
 Uruski, Seweryn 30.

 Valenti, Herminio 13, 40, 59.

 Wargocki, Andrzej 4.
 Warmia 73 (ok. 1924), 8.
 Warszawa 1, 4, 18, 29, 30, 39, 52, 72, 74, 76.
 Warszawski Uniwersytet 76.
 Warszawskie Księstwo 45.
 Warta 79 (1937).
 Wełna 79 (1937).
 Wenecja 12 (1595), 17 i 19 (1678), 4, 5, 30, 41, 51.

- Werona 30.
 Westfalia 7.
 Węgry 30 (kon. XVIII w.), 43
 (1806), 44 (1809), 75 (1929).
 Wiedeń 30 (kon. XVIII w.), 58
 (1843), 30, 31, 75.
 Wieliczka 61.
 Wielka Brytania 28 (1779).
 Wielkopolska 23 (pocz. XVII w.),
 6 (1607), 39 (1768), 47, 54, 64,
 80.
 Wierzbicki, Feliks Paweł 63.
 Wiklińscy 29.
 Wikliński, Maksymilian 29.
 Wilczyński, Jan Kazimierz 65.
 Willaume, Juliusz 45.
 Wilno 46 (XVI—XVII w.), 46
 (1811), 29, 30.
 Winid, Walenty 76.
 Wisła (rzeka) 60.
 Wiszniewski, Michał 13, 39, 71.
 Władysław IV, król polski 31,
 32, 56.
 Włochy 12 (1595), 31 (1 poł.
 XVII w.), 17 i 19 (1678), 28
 (1779), 30 (kon. XVIII w.), 44
 (1809), 66 (poł. XIX w.), 13.
 Wojtkowski, Andrzej 7, 19.
 Wolski, Walenty Józef 27.
 Wołga 80.
 Wołoszczyzna 28 (1779).
 Wrocław 17 i 19 (1678), 1, 11, 30,
 39, 64.
 Wrzesiński powiat 77 (1936).
 Wschowa 49 (1820).
 Wschód 37.
 Wschód Daleki 1 (kon. XIII w.).
 Wysokie Taury 75.
 Żałuski, Józef Andrzej 39.
 Zamoyski, Władysław 50, 67.
 Zathej, Jerzy 1.
 Zejszner, Ludwik 61, 64.
 Zgorzelec 58 (1843), 7.
 Zieliński, Tymoteusz 66.
 Zielona Góra 49 (1820).
 Ziemia Święta zob. Palestyna
 Zierhoffer, August 76.
 Zimmermann, Marcin Dawid 23.
 Zoogeografia 61.
 Zug 48.
 Zurych 48.
 Zygmunt III, król polski 12.
 Zygmunt August, król polski 33,
 51, 59.
 Żabie 70 (kon. XIX w.).
 Żebrawski, Teofil 6, 55.
 Żelazna Brama 75.
 Żmudź 6 (1607).
 Żółkiew 31.
 Żukowski, Piotr 74.

KATALOG SYGNATUR

(Konkordancja sygnatur bibliotek z pozycjami katalogu)

Biblioteka Kórnicka PAN

131	1	311	40	1175	24
138	9	321	31	1307	72
139	71	386	17	1651	63
140	37	523	39	1654	64
152	8	529	12	2204	53
153	27	694	52	2323	42
187	10	696	55	2324	44
188	11	697—701	6	2329	43
236	22	916	29	2495	67
266	51	962	23	2496	70
267	59	1042	26	2497	50
276	5	1130	18	2631	66
299	4	1163	57		

Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk

79	47	480	30	665	25
92	21	507	35	695	14
214	54	628	36	724	69

Miejska Biblioteka Publiczna
im. E. Raczyńskiego

100	13	378	7	1517	60
104	32	438	34	1550	75
105	41	440	38	1551	79
106	33	611	58	1585	68
167	56	612	46	1794	77
177	19	1135	65	1795	78
255	28	1185	73	1941	49
321	45	1396	61		
324	48	1489	74		

Biblioteka Główna
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza

144	15	280	20	1741	2
156	32	491	16	1746	3

MEMORANDUM

100	100	100	100
101	101	101	101
102	102	102	102
103	103	103	103
104	104	104	104
105	105	105	105
106	106	106	106
107	107	107	107
108	108	108	108
109	109	109	109
110	110	110	110
111	111	111	111
112	112	112	112
113	113	113	113
114	114	114	114
115	115	115	115
116	116	116	116
117	117	117	117
118	118	118	118
119	119	119	119
120	120	120	120

MEMORANDUM

121	121	121	121
122	122	122	122

UZUPEŁNIENIA I SPROSTOWANIA
DO ZESZYTU I KATALOGU RĘKOPISÓW
GEOGRAFICZNYCH BIBLIOTEKI ZAKŁADU
NARODOWEGO IM. OSSOLIŃSKICH
WE WROCŁAWIU

WARSZAWA — WROCŁAW 1965

ZAUWAŻONE OMYŁKI DRUKU W ZESZ. 1

Str. 91	nagłówek UZUPEŁNIENIA	winien być przeniesiony wyżej nad pozycję 179, między wiersze 6 a 7 od góry
	jest	winno być
Str. 46		
w. 9 od dołu	(1820—1845)	(1820—1835)
Str. 63		
w. 15 od dołu	Cinciała	Cinciała
Str. 96		
kolumna 3	Akces. 125/52	Akces. 125/53
w. 16 od góry		
Str. 96		
kolumna 3	Akces. 42/62	Akces. 14/62
w. 2 od dołu		
Str. 98		
kolumna 1	Cinciała	Cinciała
w. 3 od dołu		
Str. 102		
kolumna 1	Barbe) 1.	Barbe) 2.
w. 19 od dołu		

**RĘKOPISY GEOGRAFICZNE
POSIADAJĄCE W ZESZ. 1 NUMERY AKCESYJNE
A W MIĘDZYZYKASIE ZINWENTARYZOWANE**

Pozycja w zeszytcie 1	Dotychczasowy numer akcesyjny	Obecna liczba inwentarzowa
171	107/56	13 332/II
172	22/57	13 334/II (szkice do dziejów miasta) 13 335/II (dzieje i za- bytki historyczne miasta)
173	10/58	13 333/II

**RĘKOPISY GEOGRAFICZNE W ZESZ. 1
DODATKOWO ZMIKROFILMOWANE
W BIBLIOTECE NARODOWEJ**

Pozycja w zeszytcie 1	Liczba Inwentarzowa	Nr mikrofilmu w Bibliotece Narodowej
3	2 214/I	26 476
8	248/II	4 263
11	1 133/I	8 921
14	308/III	34 383
20	719/I	4 380
21	5 289/I	26 919
34	12 897/II	35 464
47	501/III	4 000
57	2 407/III	27 527
59	9 795/II	32 341
60	4 561/II	27 880
63	4 551/II	27 861
65	6 672/I	28 683
71	5 527/I	26 300—26 303
77	4 199/I	28 061
78	12 041/III	33 121
72	4 363/II	27 850
79	2 423/III	27 388
81	1 827/III	27 458
	1 828/III	27 459
	1 829/III	27 460

84	6 724/I	28 687	
87	1 284/I	34 433	
91	1 302/III	35 489	2 rolki
92	5 529/I	27 011	
95	6 651/I	28 678	
99	12 891/II	35 463	
100	12 001/II	32 370	
105	2 247/I	26 478	
109	2 410/II	26 530	
111	4 967/III	27 548	
112	3 148/II	8 775	
113	518/III	8 800	
114	5 317/I	26 955	
115	9 750/III	32 302	
118	7 243/II	30 353	
120	4 553/II	27 862	
121	4 554/I	28 065	
122	6 298/I	28 156	
125	12 665/III	35 414	
128	6 750/I	28 691	
129	9 744/III	32 280	
130	7 246/I	30 356	
132	6 918/II	28 790	
133	9 749/III	32 338	
134	7 210/II	30 113	
135	3 424/I	26 862	
138	3 651/III	27 381	
142	4 399/II	27 852	
143	7 206/II	30 108	2 rolki
144	7 209/II	30 112	
155	7 202/II	30 098	
156	7 199/II	30 096	
158	7 205/II	30 102	
160	7 249/II	30 359	
161	7 238/II	30 348	
165	7 966/II	31 978	
169	12 171/III	35 571	i 35 572
177	12 617/II	35 310	
181	9 656/II	32 149	
182	6 253/I	28 153	
184	5 692/I	28 829	

1. **Giovanni da Pian del Carpine: Historia Mongołów**
Tłumacze na język francuski relacji Jana da Pian del Carpine: o. Jan Becquet i Ludwik Hambis (*Histoire des Mongols...*, Paris 1965, s. 19) zwrócili uwagę na fakt, że ostatni wydawca łacińskiego tekstu tej relacji, o. Van den Wyngaert nie wykorzystał do swego wydania tekstu rękopisu dzieła znajdującego się w Bibliotece Ossolińskich. Ich zdaniem zawiera on „de bonnes leçons de la première rédaction”.

107. **Monografia górali tatrzańskich**
Dzięki badaniom doc. dr. Anny Kowalskiej-Lewickiej, przygotowującej rękopis do druku, okazało się, że trzy zeszyty monografii pochodzą z lat 30-tych XIX w., a autorem ich jest Ludwik Kamiński (ur. 1809), dzierżawca Ludźmierza, a następnie zamieszkały w Nowym Targu, parający się z amatorstwa historią, etnografią i geologią. Zob.: A. Kowalska-Lewicka, *Pierwsza monografia etnograficzna Podtatrza. (Rękopis Ludwika Kamińskiego z lat trzydziestych XIX w.)* [w:] Z polskich studiów slawistycznych, Seria 3, Warszawa 1968, s. 211—215; J. Reychman, *Ludwik Kamiński (vel Kamiński) i jego nieznany rękopis o góralach z pierwszej połowy XIX wieku*, Wierchy 38, 1970, s. 312—315. O Kamińskim pisze W. Grzybek w *Pol. Sł. Biogr.*, t. 11, 1964—1965, s. 539—540.

115. **Wincenty Pol: Różne prace geograficzne. — Materiały do biografii Pola**
Tamże mowa o opisie Śląska, przeznaczonym do nie zrealizowanego dzieła o Śląsku (plik 9, s. 235—246). — Drugi egzemplarz, pisany ręką A. Cinciały, znajduje się w Muzeum w Cieszynie, w zbiorach Tschammera. Wydali go

drukiem J. Broda i J. Szaflarski, *Nieznany rękopis Wincentego Pola pt. Geograficzny opis Śląska w zarysie* w *Zaraniu Śląskim* 27, 1964, nr 3, s. 544—553.

124. **Mieczysław Potocki: Opis zabytków w okolicach Krosna**
Autor ur. 1809, zm. 1877 r.
132. **Michał Łempicki: Materiały do mapy pokładowej Zagłębia Dąbrowskiego**
Autor zmarł 29 XII 1930 r.

DODATKOWE OPISY

rękopisów geograficznych do zeszytu 1

188. **Stanisław Mniszech: Podróż do Austrii i Niderlandów**
1789 r., franc., 8°, Akc. 29/69.
Na s. 1—68: „Dziennik i listy z podróży Stanisława Mniszka r. 1789 i nast.”. Podróż z Krysowic przebiegała przez Kraków i Ołomuniec do Wiednia (kilka tygodni pobytu), a następnie do Spa w Niderlandach. Niektóre wrażenia z pobytu opisane bardziej szczegółowo. Pewne fragmenty dziennika są także w brudnopisie. Na s. 69—118 „Sztuka teatralna napisana przez Stan. Mniszka”.
189. **Wiktor Kalinowski: Katalog map w zbiorach Ignacego Żegoty Onacewicza**
ok. 1860 r., pol., 8°, 391 i 53 k., 2895/II.
W tomie 1 zawierającym zbiory rękopiśmienne, przeważnie listy oraz niektóre akta i dokumenty, mapy, częściowo rękopiśmienne, są wymienione pod pozycjami 301—319, 343, 344 i 348. Natomiast tom 2 w całości zawiera opisy 53 pozycji kartograficznych. Katalog został opracowany na podstawie oryginalnego katalogu Onacewicza.

190. **Feliks Zienkowicz: Wspomnienie o Benedyckie Dybowski**

kon. XIX w., pol., f^o, 13 325/II.

W liczącym 20 s. kodeksie z papierami Feliksa Zienkowicza, uczestnika morskiej wyprawy powstańczej płk. Teofila Łapińskiego w 1863 r., na s. 1—8 i 11 znajduje się „Rękopis Feliksa Zienkowicza. — Charakterystyka dr. Ben. Dybowskiego z okresu wspólnych prac na Sybirze”. W bardzo życzliwym wspomnieniu m.i. mowa o współpracy Dybowskiego z J. Czerskim, M. Jankowskim, W. Godlewskim i J. Kalinowskim. Do papierów Zienkowicza należy zaliczyć także dwa albumy z fotografiami (sygn. 13 324/I), w których znajdują się także fotografie, częściowo nie podpisane, osób zesłanych na Syberię.

191. **Opis Czerniowiec**

ok. 1912 r., pol., 4°, 8 k., Akc. 93/67.

„Opis miasta Czerniowiec na Bukowinie”. Daje wszechstronny obraz ówczesnego stanu miasta, jego budownictwa, ludności, przemysłu, istniejących instytucji itd.

S P I S R Z E C Z Y

	S.
Przedmowa	7
Katalog rękopisów	13
Indeks	36
Katalog sygnatur	66
Uzupełnienia i sprostowania do zeszytu 1 Katalogu rękopisów . .	69

Cena zł 21.—